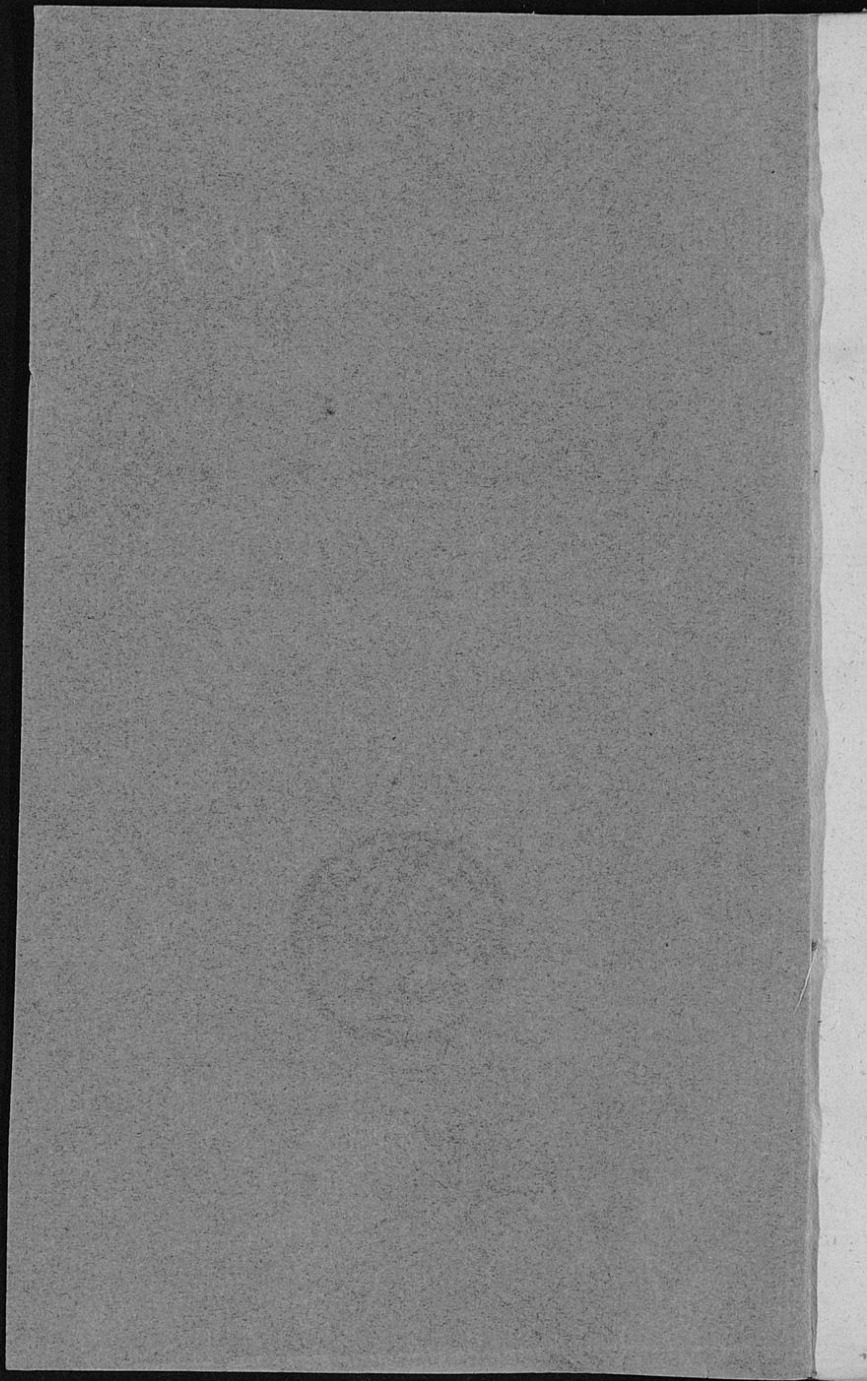

1830

ARNS
1 (1830)

DE
C. VALERII CATULLI

ELEGIA CALLIMACHEA
DISSERTATIO CRITICA.

SCRIPSIT

DR. FRANCISCUS BRÜGGEMANN

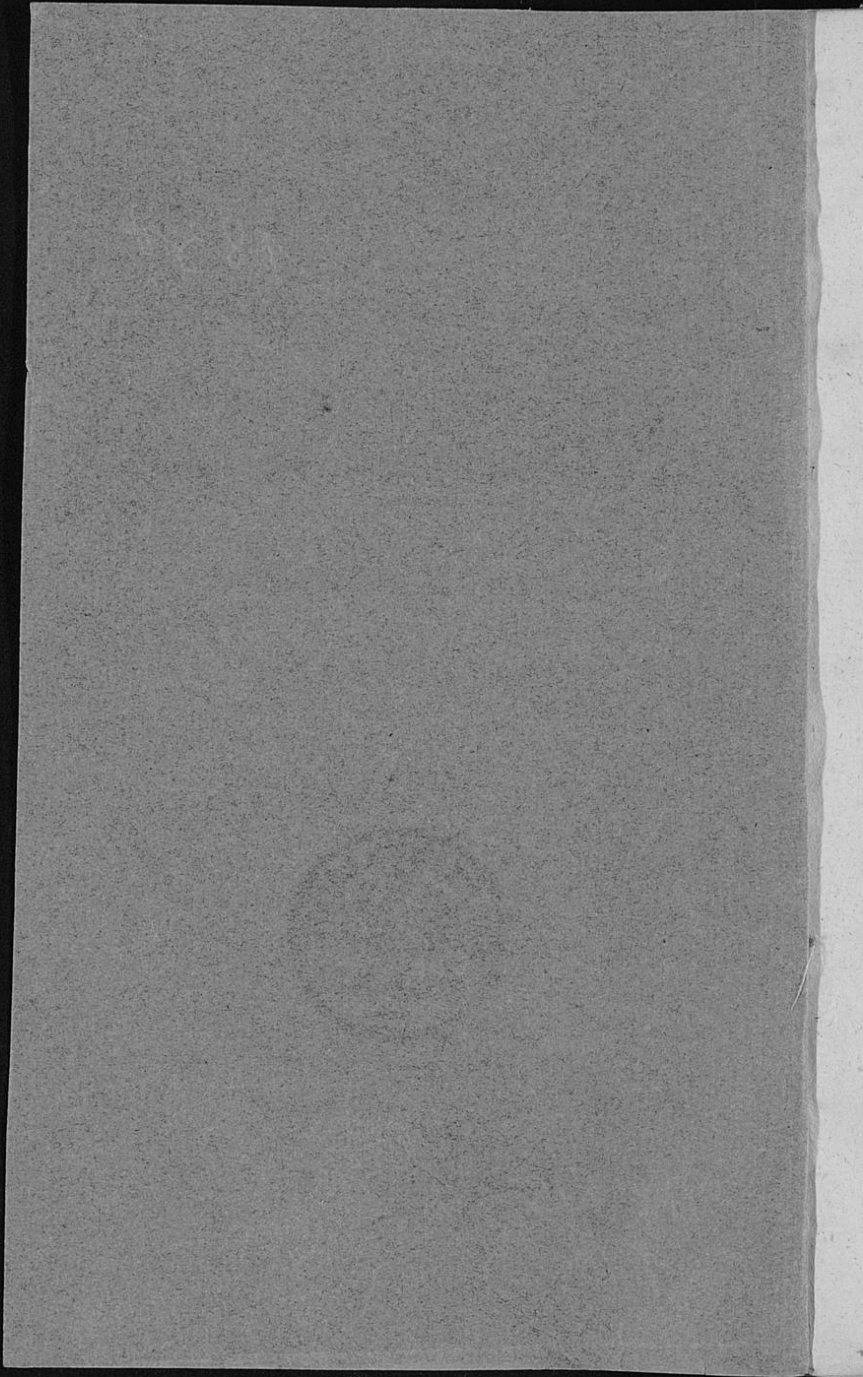
GYMNASII ARNSBERGENSIS COLLEGA.

SUSATI

TYPIS KASSIANIS. MDCCGXXX.

DE
C. VALERII CATULLI

ELEGIA CALLIMACHEA
DISSERTATIO CRITICA.

SCRIPSIT

DR. FRANCISCUS BRÜGGEMANN

GYMNASII ARNSBERGENSIS COLLEGA.

SUSATI

TYPIS NASSIANIS. MDCCGXX.

DE

G. J. VAN DER CAAP

ELICA CALIBRE

ELICITADO CALIBRE

ELICITADO

DR. FRANCISCO BRUGNARA

CONSEJO SUPERIOR DE BOMBA

ELICITADO

CONSEJO SUPERIOR DE BOMBA

DE

C. VALERII CATULLI

ELEGIA CALLIMACHEA

DISSERTATIO CRITICA.

UNIVERSITÄT DÜSSELDORF

LIBRARY

POSTAL ADDRESS

Cum mirum videri debeat, quod in Catulli carmine de Coma Berenices, hoc est, eo in carmine, in quo explicando atque emendando operam multi viri doctissimi collocaverunt, plurimi ad hunc usque diem scrupuli remanserint, mihi iterum iterumque ea de re cogitanti duo imprimis apparuerunt, quibus rei tam mirae causae continerentur. Quorum unum positum haud dubie est in codicum Catulli natura atque proprietate, quorum quamvis sit numerus copiosissimus, praestantia tamen, si recte rem perpendas, eo deminuitur, quod fere omnes ad paucos, immo ad unum redeunt, qui et ipse vulneribus affectus videtur saepissime. Historiam casuum, quibus iactatus est Catulli liber, diligentissime enarravit Ferdinandus Handius (*Observationum Criticarum in Catulli carmina specimen*. Lipsiae 1809.), qui pag. 3. rectissime Scaligero praeceunte observavit, ex consensu omnium, quos

hucusque cognitos habemus, codicum in locis corruptis et mutilatis demonstrari posse, unum librum fuisse fontem reliquorum omnium, qui inde a saeculo quinto decimo scripti sunt.

De repertis saeculo decimo quinto Catulli carminibus disputare copiosius, hoc loco non est propositum, praesertim cum praeclare rem tractaverit vir clarissimus atque humanissimus, saepius ille a me summa cum laude commemorandus, Naekius (Index praelectionum in academia Boruss. Rhen. per menses aestivos a. 1827), quem ipsum adire iubemus, si quis plura scire cupiet, — hoc vero annotandum prae omnibus censemus, optime e loco Gellii intelligi, Catulli codices iam antiquioribus temporibus corruptos Grammaticorumque obnoxios dubitationibus fuisse.

Gellii, qui Catullum commemorat, verba haec sunt: (N. A. l. VII. 20.) „Catullus quoque elegantissimus poetarum in hisce versibus: (XXVII. s. seqq.)

Minister vetuli, puer, Falerni
 Inger mi calices amariores,
 Ut lex Posthumiae iubet magistrae,
 Ebriosa acina ebriosioris

cum dicere ebrioso posset, et, quod erat usitatus, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici suavitatem, ebriosa dixit propter insequentis a literae concentum. Qui ebrios

autem Catullum dixisse putant aut ebriosos (nam id quoque temere scriptum invenitur), in libros scilicet corruptis de exemplaribus factos inciderunt.“ Attulit hunc locum Handius, qui pag. 20. 21 ad eos, qui postea poetas Latinos interpolaverunt, refert Senecam quendam, de quo, praeter Vossium ad Catull. c. LXVII. pag. 284. et Heynium Praef. in Tibull. pag. 28. adeundus Huschkus Praef. in Tibull. pag. XIII. seqq., cuius doctae disputationi nihil habeo quod addam. Et hunc quidem Senecam anno 1420. assignat Huschkus. Quaeritur, an etiam alii eadem aetate eodem modo in Catullo versati sint. Sequenti aetate qui Catullum ediderunt, multi quidem sunt, si numerum spectes, et longe plures doctrina pariter atque ingenii acumine iusignes, ex quibus Achillem Statium prae caeteris nominamus, quippe qui praeclare docuerit, qua ratione tractandus sit poetae liber, sed qui post eum vixerunt, ideo vituperandi quam maxime sunt, quod omnia concessa sibi putaverunt, saepe nulla ratione librorum manu scriptorum habita, quos inspicere et poterant et debebant. Timidus hoc dico, cum tanta sint virorum nomina. A libris Achillis Statii non raro recesserunt Josephus Scaliger et Isaacus Vossius, hic doctrinae magis ostentandae, quam veteris scripturae restituendae studiosus. Scaligero ut non ubique confidamus, iam illud efficit, quod scribit ad Puteanum, se ne integrum

quidem mensem illis tribus poetis Catullo, Tibullo, Propertio recensendis impendisse. Vossius qualem inierit Catulli carminum tractandorum viam, sive scripturam sive commentarium spectes, indicavit Silligius: De C. Val. Catulli Carm. epist. crit. pag. 3. et Praef. edit. Catull. pag. XV. Excerpsit scilicet Vossius e variis codicibus scripturas, ita vero excerpsit, ut recte de fide eius multi dubitaverint. Praeterea cum bene perspexisset, Scaliger, esse in Catullo ἀρχαῖα nonnulla, Vossius hic illic non solum ἀρχαῖα, sed prorsus dura, insolita et ab elegantia Catulli aliena obtrusit poetae elegantissimo. Nostra aetate qui Catullum typis excudi curarunt, eximia laude digni afferendi sunt Doeringius, Silligius atque Lachmannus, cum haud dubie longe plurima melius, quam priores, et scripserint et explicuerint; deinde optime de poeta meruerunt Laurentius Santenius, Handius et qui alii obiter tractavere locos Catulli; in nostro carmine unus, sed immensa vir eruditione subtilique conspicuus ingenio, Valckenarius data opera elaboravit: a quo si non illud effectum esse, quod aliquis exspectet, ut totum integritati suae restitutum expolitumque habeamus carmen, dixero, non nimis audax videbor iis, qui ipsi Comam Berenices paullo pertractaverint accuratius et passim infra ea, qua decet, modestia impugnaturus sum Valckenarium. Alterum, quamvis sit res gravissima, neque ad omnia

Catulli scripta et ne ad ea quidem revocandum est, quibus proprio Marte et argumentum invenit et formam impertivit. Hoc quid sit, optime, opinor, intelligunt, qui cognitum habent, uti Propertius in universum Callimacheae poesis amantissimus multa cum ad carminum oeconomiam, tum maxime ad dicendi genus spectantia a Graecis mutuatus, ita Catullum eiusdem Callimachi carminum amore tam mire captum fuisse, ut integram Berenices Comam in Latinam orationem converteret. Apud Propertium quale momentum habuerit Alexandrinorum studium atque amor, optime nos edocuit Huschkius in epistola illa critica, quam ad Laurentium van Santen scripsit; in poetae nostri carminibus quid Graecis scriptoribus tribuendum sit, nemo ad nostram aetatem accurate commonstravit. Recte quidem Silligius Praefat. edit. Catulli pag. XXVI. seqq. observavit, viros doctos contendisse magis, quam probasse, Catullum Graecos poetas imitatum fuisse. Mihi hoc ante omnia quaerendum videtur, Catullus num composuerit carmina, quae Graecum quodammodo spirent atque ad Graecam linguam ita sint attemperata, ut a vulgari loquendi genere prorsus recedant et non satis Latina videantur, quamvis omnino bene se habeant et ab ipsa scriptoris manu profecta sint. In universum negandum mihi hoc esse videtur, cum equidem persuasum mihi habeam, omnes Catulli

Hendecasyllabos ita Romanis proprios esse, ut cogitare nil possim, quod propius ad illorum et sentiendi et cogitandi naturam accedat; sunt illi ex intimo quasi poetae Latini animo profecti nullaque in iis deprehendi poterunt vestigia poesis Alexandrinae, quam bene descripsit Heynius singulari libello: de Genio Saeculi Ptolemaeorum, Opusc. Academ. Vol. I.

Jam vero cum Catullus ad Graecorum poetarum morem modumque composuisse sese censendus sit, quod jam ex docti appellatione probabile fit (Tibull. Eleg. I. III. 6. 41. Ovid. Amor. I. III. 9. 62. Martial. Epigr. I. VIII. 73. 8. Cfr. Fabricii B. L. ed. Ernest. t. I. pag. 88. 89.): quid illud est, in quo expressum hoc esse dicendum erit? Agitur de Coma Berenices et de illo carmine, quod e Sapphus sibi libro tractandum elegit Catullus. Ibi igitur concedendum haud dubie Silligio, poetam nostrum habere singulari nonnulla significatione verba et Graeca quidem magis, quam Latina, uti eum saepius propria Graecis construendi vocabula ratione: hoc vero non debebat tamquam imitandi genus proponere Silligius, neque primo loco afferre, quod integra carmina e Graecis Latina fecerit poeta; id enim non est imitari. Catullus in his duobus carminibus Graecorum more et cogitat et scribit, immo Sapphus et Callimachi sensus affectusque Latinis vocibus exprimit, ut saepe Graecum non

Latinum poetam audire tibi videaris: atque obtinet suspicio, hac de causa neque librariorum a Catullo scripta percepisse omnia, et nos melius percepturos sensum singulis locis esse, si Graeca ubique ad manum essent exemplaria. Certe sunt aliquot loci, multum interpretum atque editorum dubitationibus vexati: qui loci bene se habere videntur, quum accurate expressos esse ex locis Graecis, orationemque Latinam ad naturam orationis Graecae, Callimacheae, accommodatam esse reputabimus. Hic commemorandus est libellus, quem nuperrime mecum communicavit Naekius, qui, cum equidem haec fere, quae disputavi, exposuissem, eandem in rem eodemque consilio nonnulla disseruisse Fussium significavit. Scripsit Fussius ad J. B. Lycocriticum epistolam, in qua loci Metamorphoseon et Fastorum Ovidii, nec non alii nonnulli sive defenduntur et illustrantur, sive emendantur, Chr. Conr. Sprengel emendationes exempli causa refutantur. (Leodii 1823. 8.) Insunt inde a pag. 48. notae in Catulli carmen de Coma Berenices, maximam partem tam bene et accurate scriptae, ut saepius eas afferendas esse existimaverimus. Disputat scriptor ab initio hunc in modum: „Deperditum Callimachi de coma Berenices carmen a Catullo fide, et, quantum fieri potuit, ad verbum esse expressum, utramque linguam et dictionem poeticam callens, quamvis comparatione

cum archetypo prorsus negata, haud obscure intelliget. Arguunt hoc, quae passim reperis graeca adcurate si non anxie sequentis indicia, conantis simillimum non sententiis magis quam dictione verbisque exhibere. Hinc mirum non est, si non modo facilitas quandoque et numerorum venustas desint, sed binis locis ea sit constructionis insolentia, obscuritas, quae commentatores, non animadversa difficultatis causa, supervacaneis conjecturis mirifice vexaverit.“ Jam sequuntur versus, quos in disquisitionem vocavit Fussius, nobis infra examinandi accuratius. Ex his, quae disputavimus, facile intelligitur, quid respondendum sit iis, qui quaeestionem posuerunt, utrum ad verbum omnia expresserit Catullus, an liberius rem suam egerit. Fragmenta Callimachea si quis inspiciet, quid dicat, haerebit fortasse, cum alia a poeta conversa bene conspirent cum Graecis, alia tam longe distent ab archetypo, magis ut imitatio videatur esse, quam conversio. Dixerit etiam quispiam, Catullum unum eundemque locum bis tractasse, ut priori scriptura sua non contentus aliam postea inierit convertendi viam et scripturam ad nos utramque pervenisse. Haberemus tum carmen secundis curis elaboratum sive *διεσκευασμένον*, si quidem recte de aliis quoque, atque de dramatis, generibus verbum *διασκευῆ* usurpari potest, quod prorsus statuendum non esse docuit vir pie mihi colendus C. F. Heinrichius

in Diatr. de diasceuastis Homericis pag. 20. 21. Fuit haec olim Martyni — Lagunaee opinio, esse hic illic in carminibus Catulli veterem, et ab ipso poeta pro-
fectam *διπτογραφίαν*. Ego nullum certum exemplum habeo. Rectissime omnino Fussius carmen nostrum e Graecis ad verbum expressum observavit, sed „quantum id fieri potuit.“ Convertit Catullus, neque tamen hac lege adstringi se passus est, ut pro singulis vocabulis Graecis Latina poneret. Hac igitur observatione fretus temperantiaeque etiam aliis de causis studiosus, timidum me, vel, ut nonnulli iudicabunt, superstitiosum praestare malui, quam audacem. Valckenario licebat multa audere: qui vir semper nos docet, quod utile sit, etiam ubi audacem sese praestat ita, ut ne ipsi quidem satis persuasum fuisse illud, quod proponit, dicas. Mihi, si multa peccaverim, excusationi erit quodammodo librorum auctoritas, editionum maxime antiquarum, a quibus quam posset fieri minime recedendum putavi. Restat, ut describamus subsidia, quibus uti nobis licuit.

---

1. Catulli Veronensis Epigrammaton libellus. Albi Tibulli eq. Ro. Poetae. Cl. Libri (IV.) Propertii Aurelii nautae poetae clarissimi Elegia 4 Libri (IV.) P. Papinii Statii Surculi Silvarum Libri (V.) — Ad calcem Propertii legitur: Propertii Aurelii naute poetae finis.

1475. Catulli. Tibulli. Propertii. et. liber Silvar. Statii papinii ī isto volumine cōtinēt. Et īpressi sūt opere et impensa Johannis de colonia: et Johannis manthe de ghersem qui una Veneciis fideliter Vivunt. fol.

Cfr. Huschk. Praef. ad Tibull. pag. 46 — 48.

Exemplum huius editionis splendidum, literis omnium carminum initialibus deauratis ornatum optimeque servatum exstat in bibliotheca Universitatis Frid. Wilhelm. Rhen.

2. Catulli. Tibulli. Propertii Carmina et Statii Sylvae. Ad calcem Statii: P. papinii Statii Sylvarum liber Ultimus. Explicit. MCCCCLXXXI. Actum Vincentiae per magistrum Jouan-nem renensem et Dionysium Berthochum. Sequitur tribus foliis impressum: carmen Joannis Calphurnii poetae clarissimi, ad Joanne Inderbachiu Pontifice Tridetinu de laudibus eius et de interitu Beati Simonis infantis a Judeis mactati. fol.

Cfr. Heyn. Prolegomena. ad Tibull. pag. XXXIV.

Huschk. Praef. ad Tibull. pag. 54 — 57.

Huius quoque editionis, uti praecedentis, exemplum inspicere nobis contigit in bibliotheca Univ. Frid. Wilhelm. Rhen. Scripturas eas subiecimus infra, quae non consentiunt cum editione Veneta a. 1475. Venetam illam, quam emendasse se profitetur Calphurnius, esse Venetam principem a. 1472. probavit Huschkus. l. l.

3. Catullus, Tibullus, Propertius. Venetiis in Aedibus Aldi. Mense Januario. MDII. 8.

Cfr. Huschk. l. l. pag. 67 — 70.

4. Catullus et in eum Commentarius M. Ant. Mureti. Venetiis apud Paul. Manutium. 1558. 8.

Cfr. Sillig. Praef. ad Catull. pag. XXXVI. seqq.

5. Catullus cum commentario Achillis Statii Lusitani. Venetiis. In Aedibus Manutianis. 1566. 8.

6. Catulli Tibulli, Properti nova editio. Josephus Scaliger, Jul. Caesaris F. recensuit. Eiusdem in eosdem castigationum liber. Ad Cl. Puteanum Consiliarium regium in suprema curia Parisiensi. — Antverpiae, apud Aegidium Rodaeum. MDLXXXII. 8.

Cfr. Huschk. l. l. p. 77.

7. Catullus, Tibullus, Propertius, iam pridem viri docti iudicio castigati et nunc denuo recogniti ac variis lectionibus et notis illustrati a Jano Douza filio. Accessit pervigilium Veneris. Lugd. Batav. Ex officina Plantiniana, 1592. 12. Sequitur pag. 262. alter titulus: Carmina Graeca, quae aut e latino Catulli expressa sunt, aut a Catullo ipso Latine translata. Item Josephi Scaligeri et Henrici Stephani e Tibullo et Propertio versiones Graecae. In eodem libro insunt: Jani Dousae Filii in Catullum, Tibullum, Propertium coniectanea et notae. In quibus et aliorum scriptorum loci varie explicantur aut corriguntur. Item

Jani Dousae Patris in Propertium Paralipomena.
Lugd. Batav. 1592.

Cfr. Nic. Heins, ad Virg. Aen. l. VII. 110., qui emendatissimam omnium hanc editionem esse censuit. Accurate de hoc libro scripsit Huschkius l. l. pag. 79.

8. Jo. Passeratii Commentarii in Cat. Tib. Prop.
— Paris. apud Cl. Morellum, fol. 1608.

9. Catullus, Tibullus, Propertius et quae sub Galli nomine circumferuntur, cum selectis variorum commentariis, accurante Simone Abbes Gabbema, Trai. ad Rhen. 1659. 8.

Cfr. Doering. et Sillig. Praeff. ad Catull.

10. Catullus, Tibullus et Propertius cum integris commentariis Josephi Scaligeri, Achillis Stati, Mureti, aliorum — ex Musaeo Joannis Georgii Graevii. Traiecti ad Rhen. ex officina Rudolphi a Zyll. a. 1680. 8.

11. C. Valerius Catullus et in eum Is. Vossii observationes. Londini. 1684. 4.

12. C. V. Catulli Carmina — edidit Frid. Guil. Doering. Lipsiae 1788. 8. 2 tomi.

13. C. V. Catulli Carmina — edidit C. Julius Sillig. Gottingae. 1823. 8.

14. Q. Valerii Catulli Veronensis liber. Ex recensione Caroli Lachmanni. Berol. 1829. 8.

Nihil praefatus est editor doctissimus, quod dolendum arbitramur, quippe qui non satis compertum habemus, quales sint illi codices, quos secutus est Lachmannus. Licet enim pag. 1. observaverit: „Codices D. et L. (h. e. Caroli Dati et Laur. Santenii), cum quorum alterutro ceteri non interpolati ubique consentiunt, hac editione totos exhibemus; quas emendationes nullo auctore indicato recepimus, eae Italici saeculi XV. debentur“ — haec tamen ita se habere videntur, ut argumentis copiosius probari debeant. Quinam sunt codices ceteri non interpolati? Quos dicit Italos saeculi decimi quinti? Utinam edocuisset nos de his omnibus Vir Clarissimus! Plurimum haud dubie operae collocavit Lachmannus in edendis Catulli, Tibulli, Propertii carminibus et, quantum equidem vidi, optime de elegia Callimachea meruit; attamen sunt loci, de quibus ego aliter sentio.

15. Callimachi Elegiarum fragmenta, cum elegia Catulli Callimachea, collecta atque illustrata a Ludovico-Casparo Valckenaer. Edidit, praefatione atque indicibus instruxit Joannes Luzac. — Lugd. Batav. in officina Luchtmanniana. MDCCIC. 8.

16. Callimachi fragmenta, collecta a R. Bentleio et Notae ad Elegiam Catulli de Coma Berenices. pag. 581. 582 et 583. edit. Ernest. Dignae tanto viro observationes!

17. J. D. Fufs ad J. B. Lycocriticum epistola.
Cfr. supra pag. 9.

18. Jo. Casp. Orellii Eclogae poetarum Latino-
rum. Turici. 8. Invenitur in hoc libro: Elegia ad
Hortalum cum Coma Berenices, et: excursus historicus
pag. 257 — 260.

19. Dell' cavallo alato d'Arsinoe; lettere filologiche
di V. Monti, professor emerito e membro dell' Istit-
tuto, 1804. Milano. 8. Debemus notitiam huius libelli
Viro Cl. A. W. a Schlegel, qui de eo eleganter,
uti solet, dixit in Ephemerid. Jenens. Num. 21. Januar.
24. — a. 1806.

Convertit nuperrime Catulli carmina Conr. Schwen-
ckius (Francof. ad M. 1829). De nostro carmine,
quod a W. G. Webero germanice expressum recepit,
cfr. editoris Praefat. pag. IV.

ELEGIA

CATULLI CALLIMACHEA ACCURATE DE-
SCRIPTA EX EDITIONE VENETA 1475.
ACCEDUNT I. CALPHURNII SCRIPTURAE
DISCREPANTES EX EIUSDEM EDITIONE,
VINCENTINA 1481, ANNOTATAE.

Omnia qui magni despexit lumina mundi:

Qui stellarum ortus comperit: atq; obitus.

Flammeus: ut rapidi solis obscuretur:

Ut cedant certis sydera temporibus

Ut triuam furtim sublimia saxa relegans 5.

Dulcis amor gyro deuor et acrio:

Idem me ille conon caelesti munere uidit

Ebore niteio uertice caesariem:

---

1. despexit 2. comperit atque obitus: 3. flammeus
ut 5. sublatmia 6. deuocet giro 7. u i d i 8. Eberonico-
caesariem (omissa interpunctione) 9. quam.

Fulgentem dare q̄ multis illa dearum
 Leuia protendens brachia pollicita est : 10.
 Quare ex tempestate nouo auctus hymenaeo
 Vastum iter ad fines iuuerat assyrios
 Dulcia nocturnae portans uestigia rixae
 Quam de uirgineis gesserat exuuiis
 Est ne nouis nuptis odio uenus : atq; parentum 15.
 Frustrantur falsis gaudia lachrymulis
 Ubertim thalami : quas intra lumina fundunt
 Non ita me diui uera gemunt iuerint :
 Id mea me multis docuit regina quaerelis
 Inuisente nouo praelia torua uiro : 20.
 Et tu non orbum luxti deserta cubile
 Sed fratris cari flebile dissidium :
 Quom penitus moestas exedit cura medullas
 Ut tibi nunc toto pectore sollicitet
 Sensibus ereptis mens excidit : atq; ego certe 25.
 Cognoram et parua uirgine magnanimam :

---

10. pollicita est 12. Vastatur 15. uenus atque 16.
 frustrantur 17. thalami-limina 18. iuuerint 19. mulitis
 21. lusti 22. desidium 24. tunc - sollicite.

An ne bonum oblita es facinus q̄; regium adeptus

Coniugium: quod non fortior aut sit alis:

Sed tum moesta uirum mittens: quae uerba locuta es

Juppiter ut tristi lumina saepe manu: 30.

Quis te mutavit tantus deus: an quod amantes:

Non longe a caro corpore abesse volunt:

Atq; ibi pro cunctis: pro dulci coniuge diuis

Non sine taurino sanguine pollicita es:

Si reditum audisset is aut in tempore longo 35.

Captam asiam aegypti finibus addiderat:

Quis ego pro factis caelesti reddita caetu

Pristina uota nouo munere⁴ dissoluo?

Inuita o regina tuo de uertice cessi

Inuita adiuro teq; tuumq; caput: 40.

Digna ferat: quod si quis inaniter adinraret:

Sed qui se ferro postulet esse parem:

Ille quoq; euersus mons est quem maxima in oris

Progenies phytiae clara superuehitur:

26. a parua 27. adepta es 28. auxit auis 30. madent
34. pollicita es 35. tetulisset 36. egypti — adiderat
37. redita 38. dissoluo 41. ferat quod 44. phtyae.

Cum medi prorupero nouum mare : cumq; iuuentus 45.

Per medium classi barbara nauit athon :

Quid facient crines ? cum ferro talia cedant

Juppiter ut caelitum omne genus pereat :

Et qui principio sub terra quaerere uenas :

Institit : ac ferri frangere duritiem : 50.

Abiunctae paulo ante comae mea fata sorores

Lugebant : cum se memnonis : aethiopsis :

Unigena impellens nutantibus aera pennis :

Obtutit asinoes claridos ales equos :

Isq; per aethereas me tollens aduolat umbras : 55.

Et ueneris casto collocat in gremio :

Ipsa suum cyphiritis eo famulumq; legarat

Gratia canopicis incola littoribus :

Ni dii ibi : uario ne solum sub limite caeli

Ex ariadneis aurea temporibus : 60.

Fixa corona foret : sed nos quoq; fulgeremus :

Deuotae flauis verticis exuuias :

---

45. moedi — nouum : 48. telorum 52. lugebant cum se memnonis : : 54. arsinoes cloridos ales equis 55. au-ras 57. Zephyritis 58. grata canopeis 59. Scilicet ut uario ne solum in limite caeli.

Viridulum a fluctu cedentem ad templa dianae

Syds in antiquis diua nouum posuit :

Virginis: et seui contigens nanq; leonis 65.

Lumina calisto iusta lycaonia.

Vertor in occasum: tardum dux ante boetem

Qui uix sero alto mergitur oceano :

Sed quanq; me nocte premunt uestigia diuum

Lux aut caue thesei restitue: 70.

Pace tua fari hic liceat rānusia uirgo

Nanq; ego non ullo uera timore tegam :

Nec si me infestis discerpent sydera dictis

Condita qui uere pectoris euolue

Non his tam laetor rebus q̄ me affore semper 75.

Abfore me a dominae uertice discrutior :

Quicum ego dum uirgo quondā fuit oibus expers

Unguentis: una milia multa libi :

Nunc uos optato quem iunxit luminē teda

Non post unanimos corpora coniugibus: 80.

---

63. dione 65. uirginis et 66. licaonia 67. boetem 68. oceano 69. praemunt 70. Lucae autem canae restituo thetidi 74. quin - euoluam 77. qui cum 78. unguentis una 79. quas iunxit 80. unanimitate uincula.

Tradite nudantes detecta ueste papillas

Quam iucunda mihi münera libet onyx

Vester onyx casto petitis quae iura cubili

Sed quae se impuro dedit adulterio :

Illius mala dona leuis bibat irrita puluis : 85.

Nanq; ego ab indignis praemia nulla peto :

Sed magis o nuptae semper concordia uestras

Semper amor sedes incolat assiduus :

Tu uero regina tuens cum sydera diuam

Placabis festis numinibus uenerem : 90.

Sanguinis expertem uestris non esse tuum me :

Sed potius largis effice muneribus :

Sydera cur iterent uter coma regia fiam

Proximus hydrochoi fulgeret oarion :

Graece interpretati sunt Catulli de Coma Berenices
carmen Iosepus Scaliger atque Antonius Maria
Salivinius. Quorum hic minus feliciter rem gessit,
et facilis ad eius versionem patet aditus, cum non

---

81. reiecta 84. in puro - dedat 85. aura leuis et
dona irrita puluis 90. luminibus 91. tuis non esse
tui me.

solum in editione Callimachi Ernestiana t. I. pag. 610, sed apud Doeringium etiam legatur, edit. Catulli t. II. pag. 153. Scaligeri versus graeci, longe plurimi eleganter scripti atque accurate, cum carminum viri summi exemplaria non sint in manibus omnium, aptum hic locum invenient.

Josephi Scaligeri, Jul. Caes. F. Poemata omnia. — Ex officina Plantiniana Raphelengii. Lugd. Batav. M.D.CXV. 12. pag. 86.

Annotatum est in hac editione, oblata haec Catulliana esse M. Antonio Mureto a. 1562, mense Septembris Lutetiae.

Πάντας ἀπειρεσίης δεδοκίμενος ἀστέρας ἄθρης,
 Ὃς φάσις τειρέων φράσσατο καὶ δυσίας,
 Ἡὶ σέλας αἰγλάεντος ἀμέροδεται ἀελίοιο,
 Ἡὶ χρόνον ἐγκύκλιος τείρεα θεσμός ἄγει,
 Μήνην τ' οὐρανόθεν Λάτμον κατὰ παιπαλόεντα
 Λάθη ἀποπλάζων ἡμερος ὄρσε γάμου·
 Οὗτος ἐμ' οὐρανίησιν ἀπόπροθι μαρμαρογῆσι
 Τὸν Βερενικείου κράτος ἄπο πλόκαμον
 Θεσπεσίως φλεγέθοντα Κόνων ἴδεν, ὃν πόκα τήγα
 Πήχε' ὀρεξαμένα πᾶσ' ἀνέθηκε θεοῖς.

Ἄμωσ ἀνάξ νεαροῖσιν ἀγαλλόμενος ὑμεναίοις
 Ὄχετο πορθεῖων τέρμονας Ἀσσυρίους,
 Ἐννυχίοιο φέρων ἐπιμάττυρα γυμνάδος ἴγνη
 Γαθόσνος, σύλων ὄυσια παρθενικῶν.
 Ἄρά γε πρωτογάμοις Κύπρις ἔχθεται; ἄρα τοκήων
 Χάρμ' ἐλεφαίρονται σκηπτομένοισι γόοις;
 Τούς ῥα χέουσ' ἀδινῶς θαλάμων ὑπο δακρυόωσαι
 Παστάδας; οὐ μὰ θεοὺς δακρυχέουσ' ἔτεόν.
 Τοῦτο ἔμ' ἀπροφάτοις δέδαεν Βασίλεια γόοισι
 Οὐλοπιν ἀνδρὸς ἐκάς θοῦριν ἐποιομένου.
 Οὐ δὲ σὺ χηρόσυνον ὀλοφύραο λέκτρον ἔρημος,
 Ἄλλὰ κασιγνήτου μέρμερον ἄζυγίην.
 Ἄμωσ σ' ἐνδόμυχοι μελεδῶναι μνελὸν ἦσθον.
 Ὡς τοι πεπταῶς πάντοθεν ἀμφασία
 Θυμὸς ἅπας στήθεσφιν ἀκήριος ὄχετο! καὶ μὲν
 Ἥιδεά σ' ἐκ βαιῆς ὡς θρασυκάρδιος ἦς.
 Ἦ ἔξελάθου μέγα ἔργον, δι' εἶ βασιλῆος ἀκοιῖς,
 Τόρῃα τοι οὐκ ἂν εἴλησ' ἄλλη ἀρειοτέρη;
 Ἄνδρα δὲ νοσφίσσασ' ἀκαχημένα οἴω ἔειπας;
 Ὡ πόποι ὡς παλάμαις φάε' ὀμορξαμένα;
 Τίς δὲ τύσος δαίμων μετεπλάσατό σ'; ἢ δι' ἐρῶντες
 Οὐ δὲ φίλας κεφαλᾶς ζῆν ἐθέλουσι δίχα;

Οἷα φίλου δέξασα θεοῖς ὑπὲρ ἀνδρῶς ὑπέστας,
 Ταυρείων θυῶν οὐκ ἄνις εὐχομένα,
 Ἦν ἄπορρον τήνος ἴκοιτ', οὐδ' ἄν μετέπειτα
 Αἰγύπτῳ πρόσθετος ἦν Ἀσίῃ;
 Τοῦνεκα εἰδώλοισι ἐναρίθμιος οὐρανίοισι
 Τῶν πρὸ τοῦ εὐχολᾶν πρόσφατ' ἔποια φέρω.
 Ἐμετέρᾳς κορυφᾶς ἀέκων δέσποινα λιάσθην,
 Νοσφίσθην ἀέκων, ναὶ μὰ σε, σὸν τε κάρη.
 Ἄξια τίνειεν δ' ὅς κεν ἐπίορκον ὁμόσοιαι.
 Ἴσοφαρίζοι τίς δ' ἀντιβίην χάλυβι;
 Τῷ γὰρ ὄρος καὶ τῆνο διήρπετε, τόρρ' ἐν ὄροισιν
 Ὀψίγονοι Φθίης κέλσαν ἐπιπλόμενοι,
 Ὅκκα νέον Μῆδοι πόρον ἄννον, ὡς νεολαίῃ
 Βάρβαρος εἰρεσίῃ πλώσατο μέσσον Ἄθω.
 Τί' πλόκαμοι ῥέξιαν, ἐπεὶ τάδε εἶκαθε χαλκῷ;
 Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος,
 Καὶ μάλα χαλκὸν ὁ γῆθεν ἀπαντέλλοντα λαχόντας,
 Χ' ὡ πρότερος τήξας ἀκάματον χάλυβα.
 Αἶ δέ κόμαι νεόκαρτοι ἐμὸν πάρος οἶτον ἀδελφῆαι
 Θρήνεον, ὀπηῆμος Μέμνονος Αἰθίοπος
 Ἥερα μουνογενῆς πτηνὸς ταρσοῖσιν ἐρέσσω
 Ἴππος ὑψητιάσεν Χλωρίδος Ἀρσινόης,

Ὅσ' ἀνερειψάμενός με διήριος πεπότατο,
 Καί σεμνῆς κόλποις Κύπριδος ἐγκάθετο.
 Καί ῥα πάροιθεν κείσε, διάκτορον ὄν Ζεφυρῆτις
 Ὕρσε Κανωπέων ἐνναέτις κροκαλῶν,
 Ὅφρα μόνον πυρόεντος ἐν αἰθέρος ἀτραπιτοῦσιν,
 Ἐξ Ἀριαδνείων χρυσοφαῆς κροτάφων
 Μὴ στέφος ἀστράψαι, ἡμεῖς δέ τε φανθείημεν
 Ξανθᾶς ἐκ κορυφᾶς σῦλα τανυπλόκαμα.
 Ὅστε μόλοντα θεᾷ δακρυοσταγῇ εἰς τὸ θεῶν δῶ
 Εἶσατ' ἐν ἀρχαίοις δπλότερόν με τέρας.
 Παρθενικᾶς δεινοῦ τε δοκεύων σῆμα Λέοντος
 Γείτονα Καλλιστοῦ φῶτα Λυκαονίῃ
 Δινεῦμαι δύσσεινδε παροίτερος αἴψα Βοώτειω,
 Ὅς μόγις ὄψε βαθεῖ κλύζεται ὠκεανῷ.
 Εἰ καὶ ὄλαν τὰν νύκτα θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῦμαι,
 Ἄψ δ' ὑπὸ Τηθῦν ἔδην, αὐθι παναμέριος,
 (Ἐλαθι παρθενικὰ Ῥαμνουσίης' οὗ κεν ἐγώνη
 Ὅκνη κλέπτοιμι νητρεκῆς οὐδὲν ἔπος,
 Κ' ἦν μ' ἄστρον νείκεσσιν ὀμάγυρις ἐνδατέοιτο,
 Μὴ ἔτεῶν ἔξω κρυπτὰ φέρειν κραλίδων.)
 Οὐ κόσσον τοῖσδεσσιν ἀρέσκομαι, ὅσσον ἀνάσσης
 Ἐσόμενος πόρῳ κράατος ἀσχαλῶ,

Τᾷ ὁμοῦ, ὄφρ' ἀπαλὰ κόρη πέλε, πᾶσι μύθοισι

Δενόμενος θαυὰ δὴ μυρία πόλλ' ἔπιον.

Ἐμεῖς δ', ἀσπασίως τὰς ἀνδράσιν ἐν φιλότῃ

Ἐξέυξεν τοῖς πρόσθ' ἀλλοτρίοισιν ἔρωσ,

Σπάσασθ' ἐκ μαστοῦς ἕανων σφριγύωντε χιτώνων,

Ὡς μοι ἄφαρ προφέροι φίλτατ' ἀπάργματ' ὄνυξ,

Ἐμὸς ὄνυξ, ταῖς λέκτρον ἀκήρατος εὐαδε θεσμός·

Ἄ δὲ βεβηλογάμοις εἶξατο μαχλοσύναις,

Τᾶς κόνης ἀυαλή μετμῶλια δῶρα πίοιτο.

Οὐ γὰρ δωτίαν πρόττομ' ἀσελγοχαρεῖς.

Ἐμετέροις πνεύσειαν ἀεὶ μεγάροισιν ἔρωτες,

Νύμφαι ξυνεχές τ' αἰὲν ὁμοφροσύναι.

Ὅκα δ', ἄνασσα, χοροὺς παπταινομένα σελάεντας,

Ἴροπόλοις ἀρέσεις ἅμασι Κυπρογενῆ,

Ὅρφανικὸν θυνέων, λιτανεύω, μήτι μ' εἴσσης,

Ἄσπετα δ' αὖ μᾶλλον δῶρα χάρισσαι ἔμοι.

Χαίρουτ' ἄστρα, πλόκος βασιλῆϊος εἶθε γενοίμαν,

Ἐγγύθεν Ἐδροχόου λαμπέτω Ἐραρίων.

Scrispsit Catullus, qui acerbum ex fratris morte
dolorem acceperat, Elegiam Callimacheam ad Ortalum,
quem hisce versibus alloquitur:

Sed tamen in tantis moeroribus, Ortale, mitto
 Haec expressa tibi carmina Battiadae;
 Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
 Effluxisse meo forte putes animo.

Praefandi igitur causa praemisit haec poeta, qui expressisse se confitetur Battiadae carmina i. e. Callimachi a Batto; patriae urbis in Africa conditore (cfr. Catull. c. VII. 6. Pindar. Pyth. V. 93. Boeckh. Explicatt. pag. 292.), sive ab ipso patre, quod Valckenarius e Suida docet, sic dicti. Omnino neglexit hanc Valck. notitiam Groddeckius: Initia hist. Graec. litter. t. II. pag. 12. Miror, Valckenarium l. I. pag. 52. recepisse scripturam „experta tibi“ quam Is. Vossius in libris plerisque esse ait: mihi multo facilius atque aptius expressa videtur, quod aliis in libris est. Proprium est apud Latinos de convertendis Graecis vocabulum exprimere. Cfr. Cic. de Fin. I. 4. „quum iidem fabellas latinas ad verbum de Graecis expressas non inviti legant.“ Terent. Adelph. prolog. 11. ibique Ruhnk. Dictat. pag. 180. edit. Schopen. — Cic. de Re Publ. pag. 44. edit. C. F. Heinrich. „Tum fit illud, quod apud Platonem est luculente dictum, si modo id exprimere Latine potuero; nam difficile factu est: sed conabor tamen.“ Tractavit hunc locum editor doctissimus in commentario critico pag. 204 — 207, praeclare ille disputans de vi atque

natura formarum in ro et rim desinentium. Et hic quidem verbi exprimere usus non potuit latere Valckenarium: praetulit experta, nisi fallor, tamquam magis docte dictum. Illud recte haud dubie statuit Valckenarius, Catullum ad Ortalum hoc unicum misisse carmen, quod exstat, de Coma Berenices, ut carmina apud Catullum significant versus: quam in rem apte laudari poterit Ovidius Epist. XV. 5. „Forsitan et quare mea sint alterna requiris carmina,“ quem recte explicat Gesnerus s. v. carmen, cum addit: „duo versuum genera, quae invicem et alternis sibi succedunt. Sic vocantur elegi.“

Veterum de Coma Berenices testimonia Valckenarius conguessit illustravitque suo more, hoc est, doctissime. Memorabilis prae aliis testis est Eratosthenes in Cataster. Leonis cap. XII: ὀρῶνται ὑπὲρ αὐτὸν (Leonem) ἐν τριγώνῳ κατὰ τὴν κέρκρον ἀμυροὶ ἐπτά, (ἀστέρες) οἳ καλεῖνται πλόκαμοι Βερενίκης Ἐδεργέτιδος. Emendavit hunc locum Valckenarius, pro numero plurali rescribens singularem: πλόκαμος, quod non observatum est a Matthiaeo in editione Arati, cui subiecit Erastothenis Catasterismos. Πλόκαμος enim, uti vocabuli origo luculente demonstrat, non significat capillum, sed crines in unum quoddam plexos, ut exoriatur cincinnus; πλόκαμοι igitur forent plures cin-

cinni, cum tamen de uno tantum cincinno Berenices
inter sidera relato constet. Cfr. carminis nostri v. 50 :

Abiunctae paulo ante comae mea fota sorores
Lugebant —

et quos alios testes Valckenarius laudat, Achilles Ta-
tius, Proclus, Hesychius, Scholiastes Arati, omnes
πλόκαμον dicunt. *) —

Conon Mathematicus, qui Callimachi fuit aequalis
et haud dubie Museo Alexandrino adscriptus, notus est
ex Virgil. Eclog. III. 40, ubi cfr. Probus. Achilles
Stattius ex Arsenii loco, de quo adeundus est Villoiso-
nus in Anecd. Gr. t. II. pag. 4. Chr. Fr. Matthaei in
Notitia codd. mss. Gr. bibl. Mosq. 1776. f. pag. 14.
seqq. — apparere putat, inventum illud Cononis fuisse,
quod Callimachus versibus suis ornavit. Consentit
scholiastes Arati: *Κόνων δὲ ὁ μαθηματικός, Πτολε-
μαίῳ χαριζόμενος, Βερενίκης πλόκαμον ἔξ αὐτοῦ
κατηστέρισε*. A quibus recedit quodammodo Valcke-
naris, qui pag. 44. laudem inventionis ingeniose vin-
dicat Callimacho: „Callimachus fortasse, cui Diis a
Regina devotus crinis, et Alexandrinis indictae dedi-

---

*) Cum iis, quae Valckenarius disputat de Eratosthe-
nis libello, tamquam libri maioris epitome, confe-
renda est H. Grauertii erudita dissertatio, quam
scripsit de Arati Solensis carminibus. (Museum
Rhen. t. I. fasc. 4. pag. 336 — 348.)

cationis in Arsinoës templo solemnitas, dudum ante innotuerant, carmen hoc suum iam meditatus, nemini nocentis, sibi doctisque e Museo sodalibus fructuosi commenti primus auctor, facile rem, quae iocandi praerberet viris doctis inter pocula materiem, amico approbavit Cononi.“ Caeterum in hunc usque diem Aegyptiacae Reginae caesariem in Leonis cauda considerant astronomi; hisoria sive fabula comae in sidus conversae egregit convenit aetatis Ptolemaeorum moribus atque naturae, levitati scilicet lepideque cogitandi modo, quem omnibus fere in rebus, ne artibus quidem exceptis, valuisse satis abundeque constat. — In codicibus primisque editionibus, Veneta. 1475, quam ipse inspexi, Regiensi, aliis, continua nostri eiusque, quod ad Ortalum scriptum est, carminis verba leguntur. Ad quem versuum distinctio revocari debeat, ad liquidum vix perduci poterit, hoc autem scimus certissime, in editione Aldina 1502. Catulli Callimachique, ut ita dicam, verba exhiberi disiuncta. Hoc quidem rectissime, sed quaeritur de carminis titulo sive inscriptione. Equidem carmini praefigenda esse puto verba „Coma Berenices,“ cum ipse Callimachus, nisi fallor, scripserit: *Βερενίκης πλοκάμος* sive *βόστρυχος*, minime autem ediderit: *περὶ Βερενίκης πλοκάμου* sive *βοστρύχου*, quod quidem illi statuere videntur, qui „De Coma Berenices“ excudi iusserunt, acsi supplenda

essent: disputat hoc carmine poeta de Coma Berenices. Valckenarius, si recte percipio, quae pag. 60. scripsit, nullam poni inscriptionem volebat.

Incipit carmen a laudibus Cononis (V. 1 — 8.), a quo se primo animadversam esse Coma praedicat. Hoc incipiendi genus quam aptum sit, vix est, quod moneamus; est enim epica argumenti explicandi sive enarrandi ratio, quam adamasse Callimachum tamquam Homeri studiosum satis constat. Primos igitur hos carminis versus *προοίμιον* quasi continere dixerim, qui eo deducant lectorem, ut quid velint sibi sequentia accurate cognoscere queat.

v. 1.

„Omnia qui magni dispexit lumina mundi.“ Sic nunc in omnibus, quot scio, Catulli editionibus recte legitur. Debetur autem haec emendatio „dispexit“ Calphurnio, quem primum fuisse scimus, qui critici partes in poetae nostri carminibus egit. Cfr. supra pag. 31. Secuti cum sunt Antonius Parthenius, Achilles Staius, alii. — Callimachus quid scripserit, sciri non licet, certe non scripsit, quod habet Salvinius: *ἐθεύσατο*, qui dupliciter peccasse nobis videtur, cum neque commodo vocabulo, neque recta temporis forma usus sit. Posuit poeta Graecus eam verbi formam, qua praeteritae actionis durans adhuc effectus significatur, ut hic loci sensus existat: Conon sidera coeli

perlustravit atque nunc cognita habet. Quanto melius Scaliger: *δεδοχημένος*! Apud Catullum mundi est, usitata scriptoribus latinis significatione. Quo vocabulo Callimachus usus sit, incertum. Fortasse, quod simplicissimum, *οὐρανοῦ*. Certe non scripserat ille quod Salvinio in mentem venit, *κόσμου*, quae est observatio Naekii (Schedae Criticae pag. 9. seqq.) post Bentleium de usu vocis *κόσμος* disputantis.

v. 3.

„Flammeus ut rapidi solis nitor obscuretur.“ Haec quin genuina sit Catulli scriptura, nemo nostra aetate dubitabit neque cogitari posse de vocabulo *rabidi*, facile apparet, cum non de ardentissima solis aestu sive ictu sermo sit, uti apud Horatium Carm. l. III. 29. 19, qui Leonem dicit *vesanum* h. e. *rabidam*. Cfr. ad Horatii locum Mitscherlich. Huschk. ad Tibull. Eleg. l. I. 2. 40. Schneideri Grammat. Lat. t. I. pag. 216 seqq. *Rapidi solis* quomodo expresserit Callimachus, non facile dicam, cum in poetae huiusce scriptis nullus inveniatur locus, unde certe conici aliquid liceat. Unum tantummodo restat solis epitheton; quod fortasse Catulliani vocabuli sensum contineat. Scripsit scilicet Callimachus ad Cleonicum Thessalicum (Epigram. XXXII. 1 — 2. edit. Ernest.) haec:

Θεσσαλικὴ Κλεόνικε τάλαν, τάλαν, οὐ, μὰ τὸν ὄξυν
ἥλιον, οὐκ ἔγνων, σχέτλιε, ποῦ γέγονας.

quibuscum egregie consentiunt, quae leguntur in
Homeri H. Apoll. v. 374:

οὐνεκα κείθι

Ἀδύτου πῦσε πέλωρ μένος ὄξείος ἠέλιου.

v. 5.

„Ut Triviam furtim sub Latmia saxa relegans“:
Scripturam Is. Vossii Lamina, praeter Vulpium et
Valckenarium, refutat Laur. Santenins egregia illa
disputatione in Catull. Eleg. ad Manlium v. 54. pag.
19. Cicero, ut unum de Latmo testem afferam,
Tusc. Quest. l. I. 38. „Endymion vero, si fabulas
audire volumus, ut, nescio quando, in Latmo obdor-
mivit [verba qui est mons Cariae rectissime haud
dubie tamquam glossema signis includit F. A. Wolfius]
— nondum, opinor, experrectus est“ Callimachus quam
lepidè fabulam finxerit, copiose explicat Turnebus
Adversar. l. XXVI. 11, qui adeundus est apud Valcke-
narium pag. 66. Apta est Doeringii observatio, Cono-
nem lunae defectum non ex fabula, sed ex causis
physicis interpretatum esse; est enim haec docta ex-
plicandi ratio cum ad Cononis, mathematici scilicet,
tum aetatis illius naturam egregie accommodata, ubi
omnia ad causas sive *αἰτίαις* revocare studebant viri
docti et unice valebat *ἐπιστήμη*.

v. 6.

„Dulcis amor gyro devocet aërio“ Valckenarius, etsi

a Vossio persuaderi sibi non passus est, licet iste neque habere palatum neque aptum esse ad literarum studia statuerit, qui non probet scripturam *clivo*, laudat Laur. Santenii coniecturam: „dulcis amor *curru* devocet aërio“ — quam ad lectionem commendandam plura occurrere requirenti observat. Eleganter haud dubie commutavit locum Santenius, quin emendaverit, vehementer dubito. Quis enim putabit, multo doctius atque exquisitius vocabulum a librariis Catullo esse restitutum, expulsum illud, quod omnibus notum fuit atque satis tritum? Praeclare versus 5 et 6. graece expressit Janus Dousa, F., quem tum temporis admodum iuvenem fuisse scimus:

Ὡς ποτὶ Λάτμιον ἄντρον Ἔρωος γλυκὺς ἠερόφοιτον

Κρυπαδίως κατάγοι Ἀστεμιν οὐρανόθεν —

etsi adverbii forma *κρυπαδίως* me offendit, quam profecto non usurpavit Callimachus, qui utitur hymn. in Iov. v. 34. vocabulo *κρύφα* (— *ἵνα κρύφα παιδεύοιο*); neque invenitur illa apud Homerum, qui scribit *κρυπάδια*, neque apud eos, qui secuti sunt Homerum, quorum est *κρυπαδίη*, quod, nisi praeferas Callimacheum *κρύφα*, facillime in versum recipietur. Neque cogitavit Jan. Dousa de proprio Lunae adiectivo, quod quamquam in Callimachi carminibus non exstat, tam frequens tamen est, ut poeta graecus scripsisse illud

censendus sit. Cfr. Callim. hymn. in Dian. v. 38;
καὶ μὲν ἀγνιαῖς — "Εσση καὶ λιμένεσσι ἐπίσκοπος, —
 quam sententiam, praeesse scilicet Dianam viis et coli
 in triviis, nostro loco exprimens Callimachus usus
 fortasse est voce: *τροδοῖτις*, quae bene respondet
 Apollini *Ἀγνιαῖ*. Cfr. Spanhem. ad Callimach. l. l.
 Doering. ad Catull. c. XXXIV. 15. Valcken. ad Phoen.
 634. Denique non satis placet optativus verbi *κατάγοι*,
 quem mutaverim in: *κατάγει*.

v. 7 — 10.

Idem me ille Conon coelesti numine vidit

E Bereniceo vertice caesariem,

Fulgentem clare: quam multis illa Dearum,

Levia protendens brachia, pollicita est.

Inspicienda sunt Callimachi fragmenta, quae ser-
 vavit scholiastes ad Arati Phaenom. v. 146:

Ἦδὲ Κόνων ἔβλεψεν ἐν ἡέρι τὸν Βερενίκης

Βόστρουχον, ὄντ' ἄρα κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖσιν —

quae metri restituendi causa sic scripsit Muretus:

Ἦδὲ Κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἡέρι τὸν Βερενίκης

Βόστρουχον, ὄν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Hunc in modum correcta edidit Fellus, post eum
 Bentleius; aliter versus scriptos exhibuit Politianus
 Miscell. c. 68:

Ἦ με Κόνων ἔβλεψεν ἐν ἡέρι τὸν Βερενίκης

Βόστρουχον, ἢ κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Addit his Latina „vel me Conon vidit in aëre Benenices crinem, vel illa omnibus posuit Deis.“ Prorsus vitiosa esse Politiani, facile intelligitur, nullam enim particulam ἦ — ἦ hoc loco praebent sensum, sed fortasse viam monstrarunt Valckenario, qui, cum vocabuli ἦδὲ significationem a scriptoris sententia alienam esse vidisset, egregie emendavit:

Ἦ με Κόνων ἐβλεψεν ἐν ἠέρι

certe, profecto, me Conon in coelo vidit — praesertim cum non male suspicemur, ex codice dedisse Politianum scripturam ἦ με. Quaeritur, quae sit genuina Catulli lectio, de qua copiosae sunt virorum doctorum disputationes. Santenii coelesti munere et Valckenarii coelestum munere, quae codicum auctoritate non satis probentur et ab archetypo nimis recedant, amouenda existimo, de eo unice ambigens, utrum a Catullo lumine, an numine, profectum sit. Probavit quidem Silligius codicibus et commode explicuit numine, sed quomodo hoc vocabulum cum Graecis conspirat? Num hoc verbo Callimachea ἐν ἠέρι expressit Catullus? Nemo profecto affirmabit. Vitium fortasse inest scholiastae verbis et quod scripserat Callimachus perit? Hoc cur statuamus, nulla adest causa, immo bene se habent Graeca. En habes locum, ubi liberius rem suam agit poeta latinus et suum ipsius ingenium secutus addit sententiam a Cal-

limachi carmine alienam. Haec explicandi ratio etsi nullus dubito, quin codicum auctoritati valde conveniat, facere tamen non possum, ut non iterum iterumque de Vossii Vulpique scriptura coelesti in lumine cogitem, quae ita placuit Valckenario, ut in textum receperit: et sensisse videtur Canterus Nov. Lect. IV. 2., respondere Latina coelesti lumine, uti coniecerat, Graecis ἐν ἡέροι, de hoc non satis certus „utrum lumen de aëre similiter intelligendum sit, quemadmodum dixerat Callimachus ἐν ἡέροι, an potius ad fulgorem referendum.“ Hoc non quaerere debebat Canterus, cum ex versu 59. pateat, coelesti lumine idem esse, quod in lumine coeli, ut scircumscripserit Catullus copiose, quae breviter dixerat Callimachus. Sed haec, quae disputavimus, nemini, opinor, persuadebunt, ut retineat Canteri coniecturam, cum ea ipsa causa, qua probare conati sumus scripturam coelesti lumine, plane concidat illis, quae scripsit Catullus v. 10. „Levia protendens brachia,“ quorum ne vestigium quidem in Callimacheis invenitur. Non igitur ad verbum expressit poeta noster Graeca: addidit, quod scribendum esse censeo, coelesti numine; addidit: e vertice et prorsus mutavit alteram distichi partem, quod mirum est. Grata nobis foret Statii coniectura, in Callimacheis fuisse πολλῆσι θεάων, si perperam verba graeca a scholiasta allata esse iure

statui posset. Haec quidem mera est coniectura, quam comprobare argumentis non licet; neque demonstravit Valckenarius, contraxisse Callimachea Theonem, Arati scholiastam atque e quatuor versus effecisse duos. Dubitat praeterea Valckenarius, genuinane sint verba Catulli, quae Callimacheis amissis respondeant, reprehendens illud, Reginam vidisse „caesariem fulgentem clare,“ — deinde „quam multis illa Deorum pollicita est,“ denique „Levia protendens brachia“; statuit igitur, versus 9 et 10. nec Callimacheos esse, neque Catulli, sed loco versuum olim scriptorum, qui in membrana veterrima vix legi potuerint, ab alio longe recentiore positos. Affert Valckenarius Eratosthenem, qui scripserit: „ἀμυνοὶ ἑπτὰ ἀστέρες ὑπὲρ αὐτὸν ὄρωμαι“ i. e. stellae obscuriores. Est quidem haec vocabuli ἀμυνοῦς significatio, sed vix apte mathematici verbis utitur Valck., qui haud dubie bene intelligebat, poetae inventum non ad astronomiae disciplinam esse revocandum. Licet minus splendeat Coma Berenices, clare tamen eam fulgentem fingere debebat Battiades, quippe qui χαρίζομενος Reginae callide rem suam egit. — An putabimus, male scripsisse Catullum: *Levia protendens brachia*? Eleganter hoc addidit poeta, quem bene explicuit Huschkius ad Tibull. t. II. pag. 481, non satis accurate a Valckenario nostrum locum tractatum esse observans. Pro „precarii

deos“ vel simpliciter dicitur: *χεῖρας ἀνασχεῖν θεοῖς, ἀείχειν θεοῖς*, brachia tendere, protendere diis, vel coniunctim: precari et brachia protendere diis. Cfr. Huschk. l. l. Accuratius mihi inspicienti locum videtur Catullus vocabulum Graecum *ἀνατιθέναι* sive *τιθέναι* de iis, quae diis devoentur, proprium (cfr. Valcken. ad Euripid. Phoeniss. 577. Wolf ad Demosth. Leptin. pag. 307.) aptissime expressisse eo, quo fecit, modo, cum multo latius pateat verbi polliceri significatio. Neque versu 34. tribuit poeta sacram huic voci potestatem, sed addidit: „Non sine taurino sanguine“ quo intelligatur, de solemnī diis comae consecratione sermonem esse. Cfr. Callim. Epigr. LI. 3. Restat tertium, quo premi dicit Catulliana Valckenarius, neque ego, quod tamquam certum afferam, habeo. Opposita scilicet sunt, quae nostro loco dicuntur, illis, quae sequuntur v. 33 et 34:

Atque ibi me cunctis pro dulci coniuge Divis

Non sine taurino sanguine pollicita es —

De scriptura cum dubitatio esse non possit, propterea quod utroque loco codicum auctoritate atque editionum veterum unanimiter confirmatur, illud sane mirum est, scholiastam nobis conservasse *πᾶσιν* versui 34. optime conveniens. Orellium, qui caesariem non cunctis Diis, sed soli Veneri devoveri potuisse contendit, refutavit Silligius Callimachea comparans. Sibi

igitur non constitit Catullus, qui recedens a Callimacheis non solum non ad verbum expressit Graeca, sed ne sensum quidem integrum nobis reddidit, nisi quis vulnus suspicans in verbo multis inveteratum existimabit a poetae manu profectum esse substantivum, unde pendeat genitivus *Dearum*. — De scriptura Beroniceo inspiciendus est Niebuhrii, viri illustris, liber, cui titulus: *Scripta historica et philologica minora*, Bonnae. 1828. t. I. pag. 237. Annotavit ibi Niebuhrius ad locum Hygini *Astronom.* II. 24. pag. 400. edit. Munck., scriptum esse in utriusque linguae librorum codicibus Beroniceum ex Macedonum orthographiae legibus, qui praeterea litera Φ pro Graecorum *B* usi fuerint. Callimachus, exquisitiorem scribendi rationem secutus, num ediderit *Βερονίχη*, vix ad liquidum perducere poterit. Defendi apud Catullum formam Beroniceo posse, facile intelligitur; e codicibus, quid scripserit ille, non liquet.

v. 11.

Qua rex tempestate, novo auctus hymenaeo,
Vastatum fines iverat Assyrios.

Verum iam viderunt Statius atque Scaliger, auctus retinentes, quanquam non assentior Doeringio, qui consulto evitare noluisse statuit Catullum hiatum, quo gravior et ad legendum difficilior existeret versus. Scripsit de hiatu, cuius genera non bene distinxerant

viri docti, Schneiderus l. l. t. I. fasc. 1. pag. 105. 113. 149. litera β . — Chronologiae carminis primus rationem habuit ad h. l. Valekenarius, post eum copiosius tractavit Orellius l. l.: docte atque accurate disputat de tempore, quo scripta esse videtur elegia, Niebuhrius l. l. pag. 179 — 305, cuius viri summi egregiae commentationi tam multa debemus, cum in universum ad Ptolemaeorum aetatem, tum ad carminis Callimachei personas spectantia, ut ipsam legere debeat, si quis omnino elegiae sensum percipere velit. — V. 15. incipit disputatio de virginum lacrimis, quas fundere solent recens nuptae atque e parentum domo in thalamos ductae. Berenices Coma vehementer se dubitare dicit, utrum ex intimo illae lacrimae animo proficiscantur, an consulto eliciantur; hoc ubi comprobatum est, elegiacum quodammodo carmen sequitur, quo, qualia passa sit, caesaries exprimit. Quomodo cahaereant haec, sunt qui non satis intellexerint. Dixerat Coma, a Conone animadversam se esse in coelo clare fulgentem, devotam scilicet a Regina tum temporis, cum Ptolemaeus, cui nuperrime nupserat, expeditionem [Vastatum fines iverat Assyrios] susciperet. Jam procedit Catullus:

Estne novis nuptis odio Venus?

Hoc tantum abest ut verum sit, ut cura exedat medullam coniugum a maritis derelictarum; tristitiae

prorsus se dedit Berenice, cum virum mitteret. — Attulit ad versum 15. Jos. Scaliger fragmentum Callimacheum, CXVIII. edit. Ernest., de cuius versu primo: ἡ παῖς ἡ κατάκλειστος nota est docta Salmasii ad Tertull. de Pallio pag. 177. — observatio, quem Callimachi pariter, atque Catulli verba citantem memoria fefellit. „Puellas virgines, sunt haec Salmasii permu- tantis Catulliana epitheta verba, quas tenellis asser- vandas diligentius uvis poeta nescio quis scribit, Calli- machus etc.“ Cfr. Catull. Carm. XVII. 15:

Et puella tenellulo delicatior haedo,
Asservanda nigerrimis diligentius uvis —
v. 18.

Non, ita me divi, vera genuit, iuerint.

Hoc modo nunc recte legitur versus, qui multum vexavit Catulli editores. Quaeritur de verbi forma iuerint, quam recepit Avantius, quem ad nostrum usque diem fere omnes secuti sunt. Afferri quidem possunt loci, unde simili ratione positum esse verbum iuvare comprobari licet, ut unum tantum adscribam Cic. de Senect. initio; sed haec intercedit inter omnes, quotquot scio, atque nostrum locum differentia, quod ita in Catulli versu pronuntiandum illud iuerint est, ut existat anapaestus propter rationem metricam, apud caeteros contra scriptores eam sedem vocabulum nostrum obtinet, quae longam etiam syllabam admittit.

Fortasse alia exstant praeter Catullianum exempla; equidem nullum inveni. Cfr. Sillig. ad h. v., qui viros doctos de forma a Catullo usurpata disputantes enumerans omisit Schneiderum l. l. pag. 361 coll. 127, qui iuerint tamquam genuinum affert. — Forcellinus s. v. iuvare corripuisse Catullum dicit primam syllabam formae iuverint, quod statui non posse, facile intelligitur.

v. 21 — 25.

At tu non orbum luxti deserta cubile,
 Sed fratris cari flebile discidium,
 Cum penitus moestas exedit cura medullas!
 Ut tibi tunc toto pectore sollicitae
 Sensibus ereptis mens excidit!

Sie scribendos atque interpungendos esse versus censeo, quorum 21, 22 et 23. gravem et acerbam ironiam continent. Coma, quae de recens nuptarum querelis, coniugum scilicet discessu ortis, dixerat, iam inflectit orationem: at tu, inquit, o Berenice, lacrimas non fudisti mariti, sed cari fratris discidii moerore paene consumpta. Quo magis pateat, alia cogitare Comam, alia eloqui, perbene annectit Catullus, quibus graviora et ad exprimendum summum animi humani dolorem aptiora proferre non poterat: „cum penitus moestas exedit cura medullas,“ de qua dictione e Graecis scriptoribus petita cfr. Valckenarius pag. 105 seqq.

Caeterum propriam Catullus inesse voluit significationem particulae *at*, de cuius vario usu cfr. Handius ad Tursell. pag. 420. — Versu 24. vere exclamat coma, quae sentit: adeo Regina dolore excruciatam es, ut mens tibi excideret. Lachmannus post discidium interrogationis, post medullas exclamandi signum posuit; quam ob causam nescio, cum non facile verba sic distincta intelligantur. Neque placet, quod edidit Silligius: „et tu non orbum,“ nihil enim praecedit, quo coniunctionem et referas. Ex his, quae de loci sensu annotavimus, perspicere posse puto, Bentleii coniecturam „quam penitus exedit“ praeclaram quidem illam, (cfr. Huschk. ad Tibull. Eleg. I. II. 5. 83. Silligius male: 38.), non esse necessariam, praesertim cum scriptura cum codicibus et editionibus antiquis probetur. Sensibus e rectis accommodatum esse ad Graccam orationem dicendi genus, edocuit nos Valckenarius, qui addere poterat Ennii locum in Ciceronis de Senectute libro pag. 34. edit. Gernhard.

Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant

Antehac, dementes sese flexere?

Sed mihi non persuasit Valck., ut prorsus damnamus illud, quod codices nobis servarunt: sensibus ereptis, et editum nuper est a Lachmanno. E rectis legendum esse praeceunte Is. Vossio putat Valck., quod ereptis iam sensibus mens excidere dici non possit.

Priusquam talis coniungendi verba rationis, non quidem ex logicae regulis petita, exemplum proferamus, adscribimus e poetae nostri carmine LI versus, apprime ad scripturam ereptis stabilendam facientes:

Ille mihi par esse deo videtur,
 Ille, si fas est, superare divos,
 Qui sedens adversus identidem te
 Spectat et audit
 Dulce ridentem, misero quod omnes
 Eripit sensus mihi:

Eodem igitur vocabulo usus est Catullus, quem constat vertisse hoc modo carmen Sapphonis praeclarissimum, servatum nobis a Longino, accurate tractatum a F. Th. Welckero, viro insigniter de me merito et nuperime cum caeteris poëtriae fragmentis editum a Chr. Frid. Neue (Sapphanis Mytilenaeae Fragmenta: Berol. 1827.), in quo haec Latinis respondent:

τὸ μὲν ἐμὸν

καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.

Non ad verbum reddidit poeta Latinus Graeca, quae tamen eandem sententiam exprimunt. Vocabulum *πνεῦν*, *πιοεῖν*, *πιοῖν* neque a Callimacho alienum. Cfr. H. in Dian. v. 191: ἦς ποτὲ Μίνως — Πιοιηθεῖς ὑπ' ἔρωτι κατέδραμεν οὔρα Κορήτης ibique interpret. apud Ernest. Quid Callimachus hocce carmine scripserit, dici non potest, id vero tenebimus, utroque loco

et nostro et eo, quem indicavimus, H. in D. 191. sermonem esse de animo amore mire capto et quodammodo perturbato; fortasse fuit in Graecis illud *προεῖν*, quod cum uno verbo reddere non vellet Catullus, circumscribebat: „sensibus ereptis,“ quae bene conveniunt paullo ante a nobis e carmine LI allatis. Jam preeveniamus ad alterum, quod male habet Valckenarium. Aeschylus (Persae 433. edit. Wellauēri) simile tractans argumentum describit mulierum recens nuptarum luctum, quae, cum occisi essent mariti, sese ipsas iam periisse putabant. Quapropter praeclare chorus:

Αἰ δ' ἄβρογόοι Περσίδες ἀνδρῶν

Ποθέουσαι ἰδεῖν ἀρνυζυγίαν,

Λέκτρων τ' εὐνάς ἄβροχίτωνας,

Χλιδανῆς ἤβης τέρψιν, ἀφείσαι,

Πενθοῦσι γόοις ἀχορευτοτάτοις.

Omnino ferri non posse putat Wellauerus adiectivum *ἄβρογόοι* luctum designans, cum id ipsum, lugere et lamentari mulieres, infra de iis praedicetur. Hoc equidem Wellauero non concedendum statuo, sed bene se habent Aeschylea; in quibus *προλήψει* quodammodo usus poeta eleganter adiectivo exprimit sententiam, quam pluribus verbis in eadem periodo explicatam proponit. Tali igitur modo scripsit Catullus *sensibus ereptis*, non satis quidem accurate, sed

eo, quo solent poetae, liberius vocabula coniungendi more, cum proprie dicendum fuisset: mens ita excidit, ut sensus eriperentur sive: sensus crepti sunt et mens tibi excidit. Aliam praeterea difficultatem versui vicesimo secundo inesse, inde ab Achille Statio intellexerunt quidem interpretes, sed ad hunc usque diem, aliam alii explicandi viam ineuntes, quod extra omnem dubitationem positum esset, eruere non potuerunt. Agitur de vocabulo fratris, quod amatorie a Catullo, praecunte Callimacho, usurpatum esse existimat Statius, cognatos autem, ἀνεψιῶδός ἢ συγγενεῖς significare voluit Valckenarius. Haec interpretandi pericula non bene cessisse viris doctis, apparere inde puto, quod omnis omnino sententiae vis atque elegantia perit, si verbo fratris nihil, nisi amoris affectum exprimi cum Achille Statio statuamus. Contraria sibi a Catullo posita esse: „at tu non orbum luxti deserta cubile,“ et: „sed fratris cari flebile discidium,“ — satis probasse mihi videor, neque integra erit loci praestantia atque virtus, nisi propriam vocabulo fratris significationem vindicaverimus. Pendet autem omnis haec disputatio ex Ptolemaei Berenicesque accurata familiae cognitione, multa illius obscuritate pressae, ita tamen a Niebuhrio explicatae, ut post tanti viri de hoc argumento commentationem non habeam, quod addam;

huius igitur liber, supra a mē laudatus, adeatur
pag. 229 seqq. *)

v. 27 — 28.

Anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Coniugium, quo non fortius ausit alis?

Sic iam optime scripsit Muretus, quocum consentit
Lachmannus. Exquisitius hoc esse et magis ad poëti-
cum dicendi genus accommodatum, quam quod Silligius
dedit: „quod non fortior ausit alis,“ sponte intelligitur.
Neque *κακοφωνίαν* ex repetito vocabulo quo nasci
putare debebat Doeringius, cum haud dubie bene
sentiret Muretus, alter ille latine scribendi magister,
aures Latinae ferre quod possent. Non nimis curiosi
erant in evitanda eorundem vocabulorum in eadem
periodo repetitione scriptores veteres, quod multis
exemplis comprobatur, ut prorsus a nostro de suavi
literarum verborumque sonitu iudicio recedere vide-
antur. Id potius vituperaverim, scripsisse Catullum
versu 32: a caro corpore, cui nescio quid *αίσχρόν*
inest, — sed ne hoc quidem recte, siquidem Callima-
cheum *σῶμα* expressum esse a poëta Latino meminerimus,

---

*) Legantur imprimis ea, quae adiecit Niebuhrius
in nota quadragesima, quorum summa eo redit, ut
loci Catulliani sive Callimachei ratione habita fra-
trem quidem fuisse Berenices Ptolemaeum, sed non
eundem patrem liberos habuisse coniectura com-
monstretur.

de quo verbo Graeci tamquam re turpi parumque ad pulchri eorum sensum accommodata numquam cogitabant. Cfr. Valcken. ad Phoeniss. 416 et de altera vocabuli significatioue Lobeck. ad Phryn. pag. 378. Multo elegantius, sed et ipsum e Graecis scriptoribus, ut videtur, petitum illud est, quod habet Horatius Carm. L. I. 24. 2.: cari capitis, — de quo cfr. Burmann. ad Propert. II. 18. 86. et interprett. ad Sophocl. Antig. v. 1. v. 33.

Atque ibi me cunctis —

Verum vidit Bentleius, cuius egregia coniectura in omnes fere Catulli editiones recepta est. Offendit Valckenarium vocula ibi, quae quid sibi velit, cum praecesserit tum, non satis perspicentem. Equidem nullam hoc loco difficultatem video, cum satis constet, voculas ibi et tum ad temporis notionem revocatas idem prorsus significare; vel coniunctae leguntur apud Ciceronem. Muretus post v. 34. versus aliquot desiderari putat, quibus poeta Berenices vota pluribus exposuerit. Non recte eum suspicatum esse, primum intellexit Anna Fabri, cui assentit Valckenarius. Neque ego, quantum carminis sententiarum nexum perspicio, qua causa adductus statuere hoc potuerit Muretus, percipio; Comam una cum taurino sanguine devovit Regina diis, haec est carminis summa, in hoc omnia redeunt, neque abest quidquam, quod addi debeat.

v. 35 — 36.

Si reditum tetulisset. Is haud in tempore longo
Captam Asiam Aegypti finibus addiderat.

Haec est veterum librorum scriptura, ab Is. Vossio revocata, quem omnes fere Catulli editores secuti sunt, excepto Valckenario, qui τὸ ἐν διὰ δυοῖν, Berenicen scilicet caesariem pollicitam diis fuisse, si maritus brevi tempore victor ex Asia rediret in Aegyptum, dixisse Catullum existimans, voculam, quae duo coniungat, requirit; scripsisse igitur putat Valckenarius poetam sic:

Si reditum tetulisset is, haud que in tempore longo

Captam Asiam Aegypti finibus addiderit

vel adiiiceret. Bene hoc animadvertisset, si verum esset, quod statuit Valckenarius, versus 35 et 36. per particulam quandam inter se esse coniungendos: hoc loci natura non postulare videtur, qui apte sic procedit: comam Regina diis, si rediisset Ptolemaeus, se devoturam esse promiserat; non rediit solum ille, sed brevi etiam tempore Asiam subiecit. Et languet profecto pronomen is ad praecedentia revocatum, quod ἐμπατικῶς in subsequenti periodi initio positum facile feremus. — V. 33. novo munere ita explicuit Doeringius, ut novo Deorum beneficio Berenices crinis inter coelites relatus sit. Sed durum hoc esse interpretandi periculum iure videtur Censori editionis Doeringii: Bibliotheca literaturae artisque veteris t. X. pag. 67. seqq.

Quanto melius Valckenarius illa interpretatus est, cuius admonitione commotus frustra operam dedi, ut invenirem locum, unde Berenices dedicandae comae rationem ab aliis etiam initam esse perspicere posset.

v. 37 — 38.

Quis ego pro factis coelesti reddita coetu

Pristina vota novo munere dissolvo.

Haec, quae bene se habent, ita mutavit Valckenarius, ut vocabula „coelesti — coetu“ uncis includeret et pro „dissolvo“ scribi iuberet „dissolui.“ Sed cum stellarum se numero additam esse eoque dicat coma pristina vota dissolvi, intelligitur, magnum in illis „coelesti reddita coetu“ situm esse momentum, quae, quod arctissime cum reliquis versuum horum verbis cohaerent, non apte commate post coetu posito distinctuisse videtur Silligius. Rectius Lachmannus. Praesentis autem temporis forma dissolvo exprimit Catullus, ad hunc usque diem reddi vota, quae Regina Diis pro felici mariti redita conceperat. Inde a versu tricesimo nono comae a capite Berenices abscissae affectus describuntur; invitus cessit, neque unquam cessisset crinis, nisi ferro resistere insipientis esset. Ne montes quidem hocce conati sunt, quid crines facient? Sententiae mire quidem a Callimacho inventae, sed eleganter expressae v. 48 — 49. apte adduntur illa: Jupiter, ut Chalybum seqq.

Adiuro teque tuumque caput.

Callimachea conservata nobis in *Etymolog. M.* primus detexit Bentleius. Leguntur scilicet apud *Etymologum* s. v. *Θηλαμῶν* haec: *Κάρη Θηλυκῶς, ὡς παρὰ Καλλιμάχου.*

Ἦν τε κάρην ὠμοσα σὸν τε βίον.

Vocem ἦν corruptam esse ex σήν, Bentleius facile vidit. Formam Callimacheam ἡ κάρη prorsus esse singularem, docet Thomas Magister in *Κεφαλῆ: ἡ κάρη παρ' οὐδενὶ εὐροῦται, εἰ μὴ παρὰ Καλλιμάχου.* Haec non satis accurate scripsit grammaticus. Cfr. *Theogn.* v. 1023 edit. Im. Bekkeri, qui nulla scripturae varietate annotata edidit:

*Οὐ ποτε τοῖς ἐχθροῖσιν ὑπὸ ζυγὸν ἀνθένα θήσω
Δύσλοφον, οὐδ' εἴ μοι Τιμῶλος ἔπεστι κάρη.*

Neque aliter scripsit hos versus Welckerus (v. 793. 794.) Cfr. praeterea Mosch. IV. 74:

*Καὶ σε μάλ' ἐκπάγλως δλοφύρομαι ἢδ' ἐλαιῶ,
Οὐνεκεν ἡμετέροιο λυγροῦ μετὰ δαίμονος ἔσχες,
Ὅς Ἔ ἡμῖν ἐφύπερθε κάρης βαρῦς αἰωθεῖται.*

Passovius s. v. *κάρη* *Theognidi*, uti Moscho atque Callimacho vocabuli *κάρη* tamquam feminini usum assignat, a cuius sententia recedit Buttmannus *Grammat. Graec. maioris* t. II. pag. 405. 406. qui, cum apud *Theognidem*, unde genus intelligi possit, additum non

sit, dativum *κάρη* cum tragicorum poetarum neutro *κάρη*, Soph. O. C. 564. Antig. 1272 bene conspirare observat. Haec explicandi ratio propterea quod neque Moschi neque Callimachi, id est, nostro loco conuenit, his, ut posterioris aetatis scriptoribus, novandi studio ductis, forma *κάρη* assignanda erit. Nescio, unde sumserit Jos. Scaliger scripturam *Λέρονης κάρην* Aesch. Prom. 678. quam monente Valckenario in margine libri sui annotavit. Meram equidem Scaligeri esse coniecturam putaverim, fortasse nulla codicum auctoritate confirmatam, neque causae quidquam est, cur vocabulum *ἄκρον* mutetur.

v. 41.

Digna ferat, quod si quis inaniter adiurarit!

Haec, quibus ex animo, id est vere, iurasse comam comprobat Callimachus sive Catullus, uncis includenda statuo, quod v. 42. particula adversativa sed revocanda est ad ea, quae dixerat crinis v. 39. 40., ut haec sit sententiarum ordo: invita de vertice ego cessi; hoc iuro sed quis e. q. s. Fortasse Callimachum imitans Catullus scripsit: quod si quis pro: „digna ferat ille qui inaniter adiurarit.“ Graecis propriae dicendi rationis *εἴ τις* non recordatus Scaliger, caeterum ad Homericam orationem accedens, vertit: *ὅς κεν ἐπίορκον ὀμόσσαι*, Salvinius in hoc minus quidem haud dubie a Callimacheis aberrans, versum exhibuit inelegantissimum: *εἰς κενὸν εἰ ὄρκῳ ἐ τις, ἄξιᾳ δέξεται ἄποινα.*

Caeterum inepte a Callimacho Berenices comam cum monte Athoe comparatam esse, bene iam perspexit Censor editionis Catulli Doeringianae l. l., qui poetae versus 40 — 50. ad carminis, quod dicimus, heroico — comici mores modumque accommodatos rectissime observat. Sed, quod proposuisse sibi Cellimachus putandus est, ut inveniret scilicet argumentum, quo νεωτερίζοντα tum temporis hominum animum mire suaviterque teneret, id haud dubie feliciter assecutus est Battiades.

v. 45. 46.

Quum Medi pepulere novum mare, quumque
iuventus

Per medium classi barbara navit Athon.

Praeclarae Statii coniecturae, quam non reiicere debebat Is. Vossius, rescribens peperere, addere liceat praeter Tibulli locum II. 5. 39 et Catulli c. LXIV. 58. Homeri Iliadis versum l. VII. 6. ἐλάττησιν — πόντον ἐλαύνοντες, i. e. pontum remis pellentes. Aesch. Pers. 397: ἐπαισαν ἄλμην κώπης ρόθιάδος ξυνεμβολῆ. Patet hinc, dixisse scriptores Graecos non simpliciter πόντον ἐλαύνειν, παίειν, sed addito, quo fieri illud solet, instrumento. Neque primum aliter puto usos esse vocabulo pellere Latinos, qui a vulgari dicendi lege postea recedentes, audacius scribebant: mare pellere. Dictio militaris: iuventus barbara optime illu-

stratur loco Aeschyli Pers. 12: *πᾶσα γὰς ἰσχυρὸς
Ἀσιατογενῆς ᾗχλωκε*, quibus adiiciuntur v. 65. seqq.
egregii illi versus, qui cum Catullianis aptissime
conferentur.

v. 48.

Juppiter, ut Chalybon omne genus pereat —

Sic restituit locum Politianus Miscell. LXV, III.
secutus scholiastam ad Apoll. Rhod. II. 375:

Χαλύβων μέμνηται καὶ Καλλιμάχος

Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος,

Γειόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτόν οἱ μιν ἔφηραν.

Commemorat ad hunc locum A. Wellauerus Dionys.
Perieg. 768. 769:

*τοῖς δ' ἐπι καὶ Χάλυβες στυφελὴν καὶ ἀπηνέα γαῖαν
νάιονσιν, μογεροῦ δεδαήκότες ἔργα σιδήρου.*

quibus satis abundeque efficitur, ferri fuisse scrutatores
atque artifices Chalybes. Cfr. Apoll. Rhod. I. 1023. III.
1004. IV. 1475. Herod. I. 28. Strab. XII. pag. 89.
Apud Callimachum praeter hoc fragmentum nullum
inveni locum, quo Chalybum mentio fiat. Valckena-
rius Withofii de Telchin. pag. 43. coniecturam Tel-
chinum ita probat, ut in textum eam receperit, non
satis gravi, ut mihi videtur, causa commotus. Ipse
Withofius videri quidem posse Chalybes ferri tractandi
studiosos concedit, sed a vocabulo *Χαλύβων* nimium
distare censet codicum vestigia. Hoc recte quidem

ille, sed tantum huic scripturae discrepantiae non tribuere debebat Withofius, ut emendatione opus esse inde colligeret. Scriptum haud dubie in codice veteri erat calibum, quod qui postea depuo scripserunt, ita mutarunt ut variae lectiones extiterint: celitum, caelitum, quae sane non multum distant a calibum; telitum, ortum ex celitum, permutatis literis c et t, quae simillimae apparent in codicibus manu scriptis; telorum, unde caelorum et scelerum, mere corruptum. Profectum esse a Catulli manu: Chalybum, nullus equidem dubito, neque dubitarunt Silligius atque Lachmannus. Num fortasse erravit scholiastes Apollonii, cui restituendum putabat Withofius *Τελγίνων*? Sed hoc non solum ad probandum difficillimum, sed quam maxime etiam Withofii ingenii lusibus hoc loco paulo negligentius indulgentis coniectura reprehendenda est. Scripsisse Callimachum *Χαλύβων* Naekius quoque statuit, qui in ea, quam ad „Solemnia Natalitia Regis augustiss. et potentiss. ab Univ. Frid. Wilhelm. Rhen. celebranda“ edidit, de Callimachi Hecale dissertatione (Bonnae 1829) digna illa viri ingenio et doctrina, pag. 14. attulit Callimachea, de eo tamen, ut videtur, non satis certus, probaretne haec: *Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος*, an praeferendum esset, quod Valckenario placebat: *ὦ Ζεῦ, πᾶν Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος*.

Priorem versus restituendi rationem debemus Mureto, cuius vestigiis institit Scaliger; propius ad scholiastae fragmentum accedunt, quae scripsit Valckenarius, neque aliam ullam video causam, cur ordinem vocabulorum invertamus. Nostrum locum qui commemorat, Huschkii ad Tibull. I. 10. 49. coll. IV. 1. 64. sic excepisse sese Catulli verba docet: „Juppiter, ut pereat omne genus Chalybum!“ respiciens Horat. Serm. II. 1. 42: „o pater et rex Juppiter ut pereat positum robigine telum.“ Cognitum habebant huncce Horatii versum Santenius atque Valckenarius, neque tamen ad eius exemplum Catullianum scribendum esse censebant. De forma genitivi $\bar{on}$, ad populorum nomina librorumque titulos revocanda, cfr. Schneideri Gr. Lat. t. I. p. 2. pag. 310, ubi Catullianum Chalybon annotatur. Non multum lucramur Huschkii coniectura, cum existimari debeat Catullus produxisse caesurae causa syllabam ultimam vocabuli pereat, quod non minus singulare est, quam admissus in verbis Chalybum omne hiatus. Hoc bene intellexit Schneiderus, qui in scriptura Chalybon unice acquievit, neque affert nostrum locum, ubi de hiatu post literam in statuendo disputat. Cfr. t. I. p. 1. pag. 155 seqq. coll. 160. videmus vocabulum, quod gravissimam sententiae notionem exprimat: $\chi\alpha\lambda\upsilon\beta\omega\nu$. Accedit codicum atque editionum veterum auctoritas, neque sper-

nendus ille a scholiasta traditus verborum ordo, in quibus primum obtinent *Χάλυβες* locum. De altero versu quod addam non habeo; id quidem rectissime observatum est a Mureto, restituendum esse Callimachō *γειόθεν*, quod male mutaverat in *τηλόθεν* Politianus. Quid Catullus? Ecce iterum ad partes nobis vocandus hic, qui longius a Graecis recedens pluribus verbis expressit Callimachea, prorsus omissis vocibus *κακὸν φυτόν*, eleganter a poeta Graeco additis. Pronomen *μιν* revocandum puto ad vocem *σιδήρος*, quae haud dubie praecessit in Callimacheis, praesertim cum a scholiasta *σιδήρου* mentio fiat: οἱ sc. *Χάλυβες, μέταλλα σιδήρου εὐρόντες μοχθοῦσι περὶ ἔργασίαν*, — neque *χαλκοῦ*, sed *σιδήρου ἔργα δεδαηκότας* dicat Dionysius l. l. Caeterum promiscue a scriptoribus posteriorum temporum Graecis vocabula *σιδήρος* et *χαλκός* usurpari, notum est.

De versibus 51 — 60. afferre liceat Muretum, quanta hic locus difficultate prematur, optime docentem. „Depravatum esse locum hunc, nemo non videt. Cum autem et veteres libri nihil opis afferant et coniectura omnis periculosa sit, parce omnino hos versus et timide attingam. Extarent Graeca Callimachi, facilia omnia et expedita essent. At hoc optare est! (Frustra ad hunc usque diem optarimus.) Quantum igitur in tantis tenebris videre possum, hic sensus est. Comae sorores,

eae nempe, quae in reginae capite remanserant, luge-
 bant mea fata, quae paulo ante a suo consortio ab-
 iuncta essem: cum ales equus Chloridos, quae Zephyri
 uxor est, — de hoc autem equo nihil alibi reperire
 potui, — obtulit se mihi, Arsinoae: — id nomen urbis
 est, quam Ptolemaeus Philadelphus a se conditam,
 sororis nomine insignierat, — idque, Memnonis Aethio-
 pis unigena, id est, Aurora, quae unum Memnonem ex
 Tithono genuit, impellente aëra natantibus pennis,
 — ita enim hoc postremum in veteribus nonnullis le-
 gitur, — id est, exoriente. Haec attuli, (sic pergit vir
 eruditissimus), quia, ut verum fatear, nihil aptius exco-
 gitare potui, non quod ipsi mihi magnopere satisfaciant.“

Hanc Mureti explicationem ferri non posse, multi
 quidem Catulli interpretes bene intellexerunt, ipsi
 quod proponerent argumentis comprobatum, non ha-
 buerunt. Ac ne Statius quidem et I. Scaliger feliciter
 locum tractasse videntur, quorum sententias docte
 refellit Valckenarius pag. 162. 163., quod v. 57. Ze-
 phyrus et coniux et servus Zephyritidis appellatur.
 Hoc profecto inauditum est, quanquam mirum non esse
 statuat Doeringius, famuli partes apud Chloridem agere
 Zephyrum. Optime intellexit Valckenarius, perperam
 scriptum esse in Catulli libris Chloridos, auxilium
 igitur petendum esse a Bentleio existimavit, a quo sic
 affirmatam dicit scripturam Locridos, ut omnem ille

dubitationem sustulerit. Cfr. Benth. not. ad Eleg. Catull. Callimach. l. l. pag. 585. Haec praeclara Benth. emendatio post Silligium a Lachmanno quoque recepta est. Quaeritur, unde suam iam accipiat lucem ales ille equus, quem mire torserunt interpretationibus Catulli editiones. Exstitit, quem desiderari dicit Muretus, Oedipus inter Italos, cuius de versibus his Catullianis (scriptum) libellum supra commemoravimus accuratius. Est autem Vincenzo Monti ingenii pariter acumine atque doctrinae copia insignis, poeta clarissimus, cui praeter tragoedias aliquot debetur carmen in Italia notissimum: „Bardo della selva pera“ Montius, expositis loci Catulliani difficultatibus, ipse quod statuat, explicat. Affert scilicet Pausaniae locum, unde luculente intelligitur, Arsinoën in Musarum templo struthioni insidentem fictam fuisse. Cfr. Paus. l. IX. c. 31. init. pag. 771. edit. Kühn. t. IV. pag. 3. edit. Siebelis, ubi leguntur haec: *Καὶ Ἀρσινόης ἐστὶν ἐν Ἐλικῶνι εἰκὼν, ἣν Πτολεμαῖος ἔγχευεν ἀδελφὸς ὦν. Τὴν δὲ Ἀρσινόην στρουθὸς χαλκῆ τῶν ἀπτήνων πτερά μὲν γε καὶ αὐτὰι* e. q. s. Siebelis perperam scripsisse (ad h. l. pag. 100.) observat Montium, ex Pausaniae loco Catulli Arsinoës alitem equum explicandum et struthiocamelum esse; cur perperam, non dicit. Ales igitur equus, quem commemorat Catullus, est struthiocamelus, quem et vehendo et oneribus

ferendis inserviisse docet Montius, ut iure equi nomen acceperit. Jam cohaerent omnia. Arsinoë, cum in dearum numerum adscriberetur, avem etiam secum in coelum sustulisse cogitanda est, quam nunc emittit, Berenices comam quae abducatur. Obtulit sese struthiocamelus comam in eo Alexandriae templo, ubi crinem dedicaverat Regina, illamque per aetherias auras ferens volavit, ut in Veneris gremio collocaret, dominae scilicet, quae Veneris Zephyritidis nomine colebatur. Altera erat Aegyptiis Arsinoë Venus, ut huiusce deae naturam nominaque indueret; quod nisi tenuerimus, vix intelligemus epigramma Callimacheum, quo describitur piscis ad Arsinoën missus. Cfr. Callim. Epigr. V. 1. edit. Ernest.

*Κόγχος ἐγώ, Ζεφρυῖτι, παλαιότερος • ἀλλὰ σὺ νῦν με,
Κύπρι, Σεληναίης ἄνθεμα πρῶτον, ἔχεις e. q. s.*

Reliquum est, ut explicetur, quae ex causa struthiocamelus Memnonis dicatur unigena sive frater. Cfr. Ovid. Metamorph. l. XIII. 576. Aelian. de N. Animal. V. 1. Strab. l. XIII. pag. 587. Paus. X. 31. Avium numero, quae Memnonides nominatae sunt, adscribendum esse putat Montius struthionem, quippe qui Aethiopiae proprius ibique notissimus iure prope suo nomen illud acceperit. Huic accedit, quod acute vidit Italus, struthiocamelum eodem a scriptoribus Graecis vocabulo, *στρουθός*, atque passerem significari

solitum esse, quod cum bene scirent Aegyptii, uti Venus in deliciis habebat passerem, sic Arsinoae struthionem sive struthiocamelum sacrum esse voluerunt. Cfr. Wesseling. ad Herod. IV. 175. Schneider. ad Xenoph. Anab. I. 5. 2. Sapph. Fragm. I. 10. pag. 18. edit. Neue: — *καλοὶ δὲ σ' ἄγον ὠκέες στρουθίου* e. q. s. Haec erudite Montius, quibus unum alterumve adiiciendum putavi, quo melius, quid voluerit ille, perspicatur: unum tantum non satis accurate tractare videtur Italus, quantum equidem ex iis, quae communicavit Schlegelius l. l. intelligere potui. Arsinoen scilicet docet Montius cultam fuisse Veneris Zephyritidis nomine Locris in Pentapoli Africao, unde Locridis cognomen traxerit. Hoc me non perspicere, palam confiteor, cum nullam habeam urbis notitiam, quae Locrorum nomine nota et in Pentapoli Africae sita fuerit. Cfr. Ptolem. pag. 101. Plin. V. 5. Sive argumentis comprobavit sententiam scriptor, quae Schlegelius, cui id unice propositum esset, ut summam breviter libelli describeret, non attulit, sive paulo audacius atque negligentius, fuisse in Africa Locrorum urbem, statuit: vehementer dubito, an persuadeat nobis, cum ipse Bentleius l. l., accuratius de Locridis cognomine cogitans, ad Servii Virgiliique testimonia (Aeneid. l. XI. 265.) recurrerit, quod, nisi egregie fallor, si meliores afferre testes liceret, non fecisset. At ne

Bentleius quidem, existisse in Africae Pentapoli Locros urbem, sed fuisse in illa regione Locrorum gentem, probavit.

v. 59.

Scilicet in vario ne solum lumine coeli —

Haec est Silligii scriptura, a qua recedit Lachmannus ita, ut pro limite ediderit, quod mihi quoque praefendum videtur: lumine. Diximus de hoc verbo supra ad v. 7. — V. 63. scripserunt Silligius atque Lachmannus: Uvidulum a fluctu. Equidem comae a vertice Reginae invito cedentis affectibus melius convenire censeo significationem vocabuli fletu, quod tuetur Censor edit. Doeringii, comparans Graeca: *καταβεβρηγμένος δακρύοις*. Addere poterat *δακρύόεος*, propius ad Callimachea accedens. Legendum praeterea: uvidulam, revocandum ad pronomen me i. e. comam, statuit iam Muretus, quocum conspirat Palladius Fuscus, alii. Non accurate tractasse videtur hunc versum Silligius, qui scripturam „uvidulum a fluctu“ explicari atque defendi putat v. 70: „Luce autem canae Tethyi restitutor.“ Sed eo temporis momento, cum poneretur coma tamquam novum sidus in coelo, non iam fluctibus madebat crinis, neque apta est hoc loco sideris descriptio, quam v. 70. haud dubie inesse voluit Catullus.

Callisto iuncta Lycaoniae.

Vetustissimis iam Catulli codicibus hunc versum corruptum quodammodo fuisse, scripturae varietas docet; genuinam vix et ne vix quidem in libros reducemus. Praeferendam puto lectionem iuncta, quae editionum veterum auctoritate probata bonum sensum praebet. Iuxta, quod edidit Lachmannus e Santenii codicibus, non minus placeret, si metri rationibus responderet. Catullum non crediderim hoc sibi concessum putasse, ut ultimam vocabuli iuxta corripere. Lycaoniae propius ad Santenii codicum scripturam Lycaonia accedit, neque ipsum nomen scriptoribus Latinis alienum, cum apud Ovidium legatur: „Lycaonia Arctos“ i. e. Callistus sidus; coniecturam igitur Lycaonidi nescio a cuius manu profectam, non fuit, cur reciperet Valckenarius, quem secuti sunt alii.

Lux autem canae Tethyi restituit.

Verum vidit Achilles Staius, nisi quod perperam scripsisse videtur: restituat, quod emendavit nuperime Lachmannus, et iam prius a me in indicativi formam restituit mutatum. Silligius, quem cfr. ad h. v., quam ob causam coniunctivum probet, nescio; fortasse codicis Dresd. in quo: restituat, auctoritate fretus. Nostram scripturam probare videtur egregie

editio Veneta, in qua verba *Lux — restitue* inveniuntur, cuius lectionis ne vestigium quidem in iis deprehenderis, quae libri alii servarunt: *Luce — restituo*r. — Iam accedamus ad versus difficillimos, quos alii aliter interpretati sunt. Ex sede coelesti non tantam laetitiam se capere dicit coma, quantum ex eo dolorem, quod a dominae vertice abesse debeat.

v. 77.

Quicum ego, dum virgo quondam fuit omnibus expers,
Unguentorum una millia multa bibi.

Egit de his versibus copiose Valckenarius, codicum atque virorum doctorum scripturas accurate enumerans pag. 187 — 193; ipse tamquam genuinam in textum recepit, quod recte displicuit Orellio: „omnibus expleta Unguentis, myrrhae millia multa bibi.“ Fussius l. l., ne litera quidem scripturae vulgatae mutata, verba omnibus expers unguentis ad comam, in coelo positam, revocari iubet, ut hic sit versum sensus: nunc ego omnibus unguentis careo, quae prius in Berenices, nondum nuptae, vertice cum hac una multa millia unguentorum bibi. Acutam nobis proposuisse Fussium explicationem, facile concesseris, neque an unice vera sit dubitarem, nisi persuasum mihi haberem, vocabulum nunc, quo quidem summi momenti notio continetur, non omittere debuisse Catullum, praesertim cum ad describendam prioris temporis

conditionem felicem addiderit poeta vocem quondam.
Lachmannus ingeniose quidem v. 78. inseruit literam
i et hoc modo coniunxit loci verba:

Quicum ego, dum virgo quondam fuit omnibus
expers,

Unguenti si una millia multa bibi,

Nunc e. q. s.

Sed melius post bibi sententia, quae causam, cur dis-
crucietur erinis, copiosius explicat, concluditur, et
novam prorsus proponit coma v. 80. Probamus Silligii
observationem, e Vossianis libris restituendum esse
locum annotantis, neque invenire facile poterimus, quod
scripturae unguentorum opponi possit. Hoc autem
non bene scripsisse videtur Silligius, iusto obscurius a
Catullo fortasse conversa Callimachea esse, quibus Be-
renicen tranquille vitam, nulla re turbatam, egisse
expressum fuerit. Omnibus expertem dicit poeta vir-
ginem propterea quod, cum innupta esset Berenice, de
iis rebus non cogitabat, quae, ut effugiat laetus iuve-
nilis aetatis animus, efficiunt dirumque curarum chorum
adducunt. Huc pertinet, ut unum tantum afferam,
mariti discidium eiusque flagrantissimum desiderium,
quo mire tenebatur Regina. Hinc intelligitur, Mure-
tum non accurate vocabulum *expers* explicuisse,
qui virginem intactam eo significari voluit.

Nunc vos optato quas iunxit lumine taeda,

Non post unanimis corpora coniugibus

Tradite, nudantes reiecta veste papillas,

Quam iucunda mihi munera libet onyx.

Hoc modo scriptos servarunt nobis versus teste Achille Statio omnes codices atque editiones antiquissimae (cfr. supra edit. Venet.), in quibus cum maxime offenderet vocula *post*, emendavit locum Palladius Fuscus, cui, quod legitur. V. 82., quam postulare videbatur particulam *prius*; secuti cum sunt Avantius, Muretus, Doeringius, Valckenarius. Non male sic locum expressum esse, si scripsisset ita poeta, censet Fussius, qui levissima mutatione *quin pro quae sive quam id haberi existimat, in quo nihil, sive rem, sive dictionem respicias, offendat; de post pro in posterum confert Catull. c. LXIV. 323: „carmine, perfidiae quod post nulla arguet aetas.“* In eandem coniecturam incidit Lachmannus. Aptum ex hac scriptura sensum proficisci, haud dubie concedendum: comanuptas precatur, ut in posterum coniugibus se non tradant, quin onyx sibi munera libet. Multo felicius atque faciliori manu sic restitutum esse puto Catullum, quam Palladii Fusci audaci profecto codicum scripturae mutatione, qua prorsus reiecta illud iam quaerendum esse statuo, num defendi possit locus, quomodo

a Silligio expressus, sed non satis rationibus comprobatus est. Concedes enim, non pro ne, quod exemplo Terentiano firmatur (non visas) positum, neque accurate scripsisse Catullum libet, quo rectius edidisset omnino liba verit, omnino tamen omittere non debebat poeta particulam prius, quod cum bene perspiceret Valckenarius, hoc ipsum vocabulum in textum recepit. Neque profecto inveniemus facile exemplum, quo, subaudiendam esse ante quam voculam prius intelligatur, nisi fortasse haec ita Catullus scripsisse censendus est, ut, quod praecedere debebat, prius, cum ipso vocabulo quam coniunctum cogitaret, unde vocis priusquam notio exstitit, plane respondens Graecorum $\pi\rho\iota\nu \eta'$ sive $\pi\rho\iota\nu\eta'$. Cum autem ad v. 82. pervenisset poeta, ac si positum esset prius, orationem continuans unice edidit: quam. Sed ne hoc quidem explicandi periculum probandum esse, ipse praee omnibus sentio. *)

---

*) Neque sufficiunt, quae observavit de ommissa particula prius ante vocem quam Franc. Sanctius — Minerv. lib. IV. pag. 523. edit. Franeg. 1687 —, loci enim ab eo allati ita nunc emendati in libris nostris leguntur, ut nihil inde colligi possit. Cfr. Terent. Eunuch. IV. 7. 19. Plaut. Amphitr. II. 2. 34 et ad h. l. Parei not. Trinum. II. 4. 7 — 8. ibiq. Goeller. — Qui commemorat hunc Plauti versum Charisius, pag. 64. edit. Putsch., legit. quasi.

v. 87. 88.

Sic magis, o nuptae, semper concordia vestras
Semper amor sedes incolet assiduus.

Valckenarii haec monumentorum fide probata scriptura prae omnibus placet, propterea quod comae iucunda sibi onychis unguenta optanti causamque, qua impellantur nuptae, ut petita praebeant munera, addenti bene convenit. Hoc igitur dicit crinis: cum mihi dederitis unguenta, (tum, sic) magis semper amor et concordia inter vos versabuntur. Sic explicati versus bene se habent, quos aliter intellectos non video cur scripserit poeta. Iam ad Venerem Berenicen convertens se coma id precatur vehementissime, ut non inanibus vocibus, sed largis muneribus afficiat Venerem, quo facilius in caput Reginae redire liceat. Hunc fere sensum v. 89 — 92. inesse statuit Muretus, quem longe plurimi interpretes secuti sunt. Videamus singula.

v. 89 — 94.

Tu vero regina, tuens cum sidera Divam
Placabis festis luminibus Venerem,
Unguinis expertem non siveris esse tui me,
Sed potius largis affice muneribus.
Sidera cur retinent? utinam coma regia fiam:
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion!

Bentleius cum, probata Scaligeri emendatione siveris et versu sequenti affice, mirum in vocabulo

sanguinis vitium detexisse sibi visus esset, revocari id unice iubet, quod coma exoptare pro natura sua debeat: unguinis, summopere laudatum a Valckenario et Orellio et nuperrime editum a Lachmanno, qui, recte servata docta Catulli scriptura non (cfr. v. 80.), Scaligeri formam siveris contractum in siris exhibet, nulla fortasse alia causa adductus, quam quod exquisitius siris et poetae nostro magis proprium sit. Cfr. Valcken. ad carm. v. 30. Sic Lachmannus. Sed metri ratio, quantum mihi quidem constat, repugnat Lachmanni scripturae. Silligius, secutus Doeringium, praeunte Mureto, verba Sanguinis expertem ad Venerem traxit et hunc statuit versuum esse sensum: „Quum Venerem sanguinis expertem placabis, me tuam effice (i. e. in caput tuum reduc) non verbis (scriptura haec est cod. Comelin. et edit. princ.) sed muneribus.“ Sed, quaeso, cur commemorat hoc loco poeta Venerem sanguinis expertem, quae, sive sanguine ipsi litatur, sive aliusmodi sacrificiis colitur nihil ad comam pertinet? Paphiam produxit Venerem Muretus, cuius aram sanguine maculari nefas fuisse observat, qui quomodo intellexisse illa videri sibi potuerit, non facile ognoveris. Accedere videtur illud, quod nimis a latinorum scriptorum usu aberrantem scripsisse Catullum voluerunt: „non — esse me tuam effice,“ quod quidem exemplis vix comprobari poterit.

Haec omnia praeclara removentur Bentleyi coniectura, qui vellem pro tuam scripsisset tui, quo recepto simplicior existere videtur verborum sensus. Iam bene conspirant omnia neque quidquam obscuritatis loco inesse video: cum tu, Berenice, Venerem festis luminibus (cfr. interp. ad Callim. h. in D. v. 182.) placabis, ne siveris me esse unguinis tui expertem, sed potius largis me afficias muneribus. De ultimis carminis versibus quod adiciam post doctum Valckenarii disputationem, non habeo. Lachmannus apte quidem coniecit: corruerint utinam, sed non satis gravis adesse videtur causa, cur Vaticani codicis scriptura negligatur. „Sidera cur retinent“ idem significat, quod: utinam e siderum corona discedere liceat comaque regia fiam! Quod cum concessum fuerit, coeli perturbetur ordo et quae nunc quidem sunt remotissima, Hydrochoi et Orionis sidera iam sibi vicina fulgeant. Sed reliquum est, ut Fussii ad hunc locum observationis summam breviter exponamus. Retinendam esse censet Fussius v. 91: scripturam codicum vestris; v. 93: effice; v. 93: iterent, denique pro fulgeret extare annotat in codicibus aliquot: fulgeat, quod mutavit in: fulgor et, ut iam hoc modo correcti versus sic sese habeant:

„Tu vero, regina, tuens quum sidera divam 89.
Placabis festis luminibus Venerem!

Unguinis expertem non vestris esse tuam me,

Sed potius largis effice muneribus,

Sidera cur iterent: utinam coma regia fiam!

Proximus Hydrochoi fulgor et Oarion.“

Vv. 91 et 92. hunc sensum docet Fussius: „vestris unguinis muneribus me tuam non effice expertem esse, sed potius largis muneribus effice, etc.“ Iterare dictum esse monet pro dictitare, cur autem vel quare Graecorum more (cfr. *οὐνεα, ἀνθ' ὧν*) prot, quod Horatii loco Serm. I. 9. 53.: accendis, quare cupiam magis et Broukhusii epigr. I. 10. verbis: *gramina cur iterent* — probatur. Tum pergit Fussius: „Enimvero, quid potius optet coma, quam ut caetera sidera, ea nempe, quorum conditio beatissima videatur, Hydrochoi proximus fulgor (i. e. sidus) capricornus, et Orion, ille Iovis; hic, Homero teste, (Odys. ε, 121.) Aurorae dilectus, illius muneribus honorique invidentia iterent i. e. dictitent: utinam coma regia fiam.“ Fuerit sane Fussii interpretandi ratio omnino nova et acutissime inventa; multo tamen, quam par est, audacius rem suam egit. Id enim pronuntiare non debebat vir doctus, meram esse vocabulum retinent coniecturam, cum retinent esse in uno Vaticano testatus sit apud Valckenarium Sante-nius, pag. 200. Sensum vero qualem nobis peperit

Fussius? Comam optare nihil potius aequum esse dicit, quam ut caetera sidera dictitent: utinam coma regia fiam! Mihi rem aliquanto maiorem optare videtur Coma: eam autem rem ex alio quodam carminis loco colligo: quem locum interpretes neglexerunt omnes, etiam Valckenarius, a quo diligenter caeteroquin locos sese invicem explicantes comparatos video. Dixerat scilicet coma v. 75 et 76:

Non his tam laetor rebus, quam me abfore semper,
Abfore me a dominae vertice disrucior.

Palam igitur profitetur crinis, se non tanti facere siderum consortium, ut non malit in dominae adhuc capite versari. Hac in sententia cum summum votorum fastigium positum sit, quid aptius poeta exeunte carmine optantem facere crinem potuit, quam ut rerum coelestium ordo invertatur, dummodo in Berenices caput redire liceat. Sic igitur Callimachus egregie peroravit, quippe qui redeuntem, unde exorsa erat, comam finxerit, id scilicet summopere atque unice spectantem, ut luculentissime, quali quantoque reginae desiderio teneatur, verbis exprimat. Hic erat summus carminis componendi finis, quem ita haud dubie assecutus poeta est, ut omnium, ad quos pertinere elegiem voluit, pertinet autem ad totam Ptolemaei familiam, inprimis Berenices gratiam sibi comparaverit. —

C O R R I G E N D A.

- Pag. 23. v. 13. lege: *αἰθρης*.
 — 24. — 4. — *Γαθόσυνος*.
 — 27. — 9. — *μεταμώλια*.
 — 31. — 23. — *πλόκαμος*.
 — 32. — 19. — pag. 12.
 — 33. — 11. — genuina.
 — 36. — 25. — *Κόνων*.
 — 47. — 7. — perv.
 — 13. — *ἀρτιζυγίαν*.
 — 50. — 17. dele: vel.
 — 54. — 18. lege: hic.
 — 20. — iuro.
 — 58. — 23. pro in: m.
 — 25. adde post *Χαλύβων*: com-
 mode in ipso versus initio
 positum esse.
 — 59. — 25. lege: optavimus.
 — 61. — 12. — nera.
 — 62. — 6. — comae in.

Caetera, quae non indicavimus, vitia typographica,
 facile corrigentur.

Caetera,
fa

TIFFEN® Gray Scale

© The Tiffen Company, 2007

com-
initio

aphica,

